

EIROPAS REKONSTRUKCIJAS UN ATTĪSTĪBAS BANKAS DOKUMENTS

STRATĒGIJA LATVIJAI

Tulkojumu no sākotnējā teksta dokumenta ERAB sniedz tikai lasītāju ērtībai. Lai gan ERAB ir pievērsusi pietiekamu uzmanību tam, lai nodrošinātu autentisku tulkojumu, ERAB negarantē un neapstiprina tulkojuma precizitāti. Paļaušanās uz šādu tulkojumu ir lasītāja paša risks. Nekādos apstākļos ERAB, tā darbinieki vai aģenti nav atbildīgi par jebkuru no neprecizitātēm, kļūdām, izlaidumiem, dzēsumiem, defektiem un / vai jebkāda satura tulkojumu, neatkarīgi no iemesla un par jebkādiem no tā izrietošajiem zaudējumiem lasītājam vai jebkurai citai personai. Gadījumā, ja rodas neatbilstības vai pretrunas starp angļu un tulkoto versiju, angļu valodas versija ir noteicošā.

SATURA RĀDĪTĀJS

KOPSAVILKUMS	3
1 BANKAS DARBĪBAS APSKATS.....	5
1.1 BANKAS PAŠREIZĒJAIS PORTFELIS.....	5
1.2 IEPRIEKŠĒJO STRATĒGISKO VIRZIENU ĪSTENOŠANA	5
1.3 GALVENĀS ATZIŅAS	7
2 DARBĪBAS VIDE.....	7
2.1 POLITISKAIS KONTEKSTS.....	7
2.2 MAKROEKONOMISKAIS KONTEKSTS	8
2.3 STRUKTURĀLO REFORMU KONTEKSTS	9
2.4 FINANSĒJUMA PIEEJAMĪBA.....	10
2.5 UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDE UN JURIDISKAIS KONTEKSTS	12
2.6 SOCIĀLAIS KONTEKSTS	13
2.7 ENERGOEFEKTĪVITĀTE UN KLIMATA PĀRMAIŅU KONTEKSTS	14
3 STRATĒGISKĀS IEVIRZES	15
3.1 STRATĒGISKIE VIRZIENI	15
3.2 GALVENĀS PROBLĒMAS UN BANKAS DARBĪBA	16
3.3 POTENCIĀLIE RISKI VALSTS STRATĒGIJAS ĪSTENOŠANĀ	22
3.4 VIDES UN SOCIĀLĀ IETEKME UZ BANKAS IEROSINĀTO DARBĪBU.....	22
3.5 ERAB SADARBĪBA AR EIROPAS SAVIENĪBU UN DAUDZPUSĒJĀM ATTĪSTĪBAS BANKĀM	23
1. PIELIKUMS. POLITISKAIS NOVĒRTĒJUMS.....	24
2. PIELIKUMS. ATLASĪTIE EKONOMISKIE RĀDĪTĀJI.....	27
3. PIELIKUMS. PĀREJAS PROBLĒMU NOVĒRTĒJUMS	28
4. PIELIKUMS. TIESĪBU PĀREJA.....	32

KOPSAVILKUMS

Latvijas Republika ir uzņēmusies saistības un piemēro daudzpartiju demokrātijas, plurālisma un tirgus ekonomikas principus saskaņā ar Bankas dibināšanas līguma 1. pantu.

Latvija ir maza un atvērta ekonomika, tai ir spēcīgas saites ar Eiropas Savienību un joprojām nozīmīgi sakari ar dažām NVS reģiona valstīm. Lai gan 2007.–2010. gada finanšu krīze radīja būtisku negatīvu ietekmi uz Latviju, atklājot tās ārējo neaizsargātību, valstij ir izdevies īstenot vienu no pēdējā laika veiksmīgākajām makroekonomikas korekcijas programmām, parādot ātru un saskaņotu ekonomikas atveseļošanu ar apbrīnojamu apņēmību attiecībā uz fiskālo politiku un ātri noregulējot darba tirgu. ERAB ir sniegusi ievērojamu atbalstu banku sektora restrukturizācijai, veicot investīcijas *Parex* bankā, kas bija liela sistēmiskas nozīmes banka. Latvijas iestāšanās eirozonā 2014. gadā un tās atgūtā pieeja valsts finansējuma tirgiem ir apliecinājums, ka makroekonomikas korekciju uzdevums tiek risināts veiksmīgi. Pēc būtiskā samazinājuma vidējais pieaugums kopš 2011. gada ir vairāk nekā 4 procenti gadā, ievērojami pārsniedzot ES vidējo rādītāju.

Iekšzemes pieprasījums joprojām ir galvenais izaugsmes virzītājspēks, kura pamatā ir faktiskās darba algas palielināšanās un darba tirgus atveseļošanās. Lai gan kopējais ieguldījumu līmenis konverģējošai ekonomikai joprojām ir salīdzinoši zems – 2014. gadā aptuveni 23 procenti no IKP, ir paredzams, ka valsts ieguldījumi atgūsies, kad sāksies ES struktūrfondu un ieguldījumu fondu jaunā perioda līdzekļu izmaksa.

Latvija kā eirozonas dalībvalsts turpinās saskarties ar deflācijas spiedienu valūtas sektorā, kaut gan tā arī gūs labumu no dažādiem monetāro atvieglojumu pasākumiem. Euro ieviešana radīja iespēju iesaistīties banku savienībā, kam vajadzētu uzlabot valsts vadības vispārējo pārlicību. Pēc tam, kad būs beigusies pēckrīzes fiskālā konsolidācija, pozitīvas ieņēmumu tendences rezultātā valdība plāno turpināt pieļāvīgāku izdevumu kontroli, tomēr darbojoties saskaņā ar ES stabilitātes un izaugsmes paktu.

Vienlaikus noteiktas struktūras nepilnības ekonomikā ir kavējušas ieguldījumu veikšanu un produktivitātes pieaugumu, kurā joprojām pastāv daži trūkumi, kaut gan Latvija ir ES dalībvalsts kopš 2004. gada. Kaut arī kopumā šie trūkumi atbilstoši Bankas metodikas novērtējumam ir nelieli, pastāv ievērojami pārejas trūkumi. Arī orientēšanās uz eksportu ir vāja – eksports veido tikai 58,3 procentus no 2014. gada IKP, un galvenokārt zemo un vidējo tehnoloģiju ražošanas jomā. Augsto tehnoloģiju produktu īpatsvars veidoja tikai 9,2 procentus no kopējā eksporta 2014. gadā, kas bija ievērojami zemāks par vidējo Eiropas Savienībā. Nepieciešams pielikt papildu pūles, lai veicinātu inovācijas un paaugstinātu vietējo pievienoto vērtību. Ir arī ierobežota integrācija, veicot iekšējos tiešos ieguldījumus, un reti vērojama dalība globālajās vērtības ķēdēs, kurās izplata galvenās starptautiskās tehnoloģijas.

Relatīvā izolācija no ES enerģijas tirgiem arī rada ilgtermiņa izmaksas un risku privātā sektora ieguldījumiem. Valsts bija saistīta ar reģionālo elektroenerģijas tirdzniecības platformu un, kaut arī pašreiz pārvades jauda ir salīdzinoši ierobežota, tomēr starpsavienojumu jauda tiek pakāpeniski palielināta. Zināms progress ir vērojams arī vertikālās integrācijas pārvarēšanā vietējā gāzes tirgū, kurā ir ierobežota konkurence, kam pakāpeniski būtu jāveicina alternatīvas piegādes un konkurence.

Izstrādājot darbības stratēģiju un ar to saistītos dokumentus, Banka tos pielāgos uzlabotam pārejas posmam Latvijā. Tā kā Latvijā pārejas ekonomika ir kļuvusi attīstītāka, Banka ir attiecīgi sašaurinājusi savu darbības jomu, jo ir mazāk tirgus segmentu, kuros Bankas darbība var atbilst tās darbības principiem (pārejas ietekme, banku sistēmas stabilitāte un papildināšanas princips). Latvija no jauna apstiprina savu apņemšanos attiecībā uz pārejas posma pabeigšanas principu. Kaut arī tās pārejā uz ilgtspējīgu tirgus ekonomiku ir bijis ievērojams progress, joprojām ir daži trūkumi, un radušies jauni izaicinājumi, kas saistīti ar plašākas ģeopolitiskās un ieguldījumu vides nedrošību. Latvija turpinās izskatīt pārejas posma pabeigšanas jautājumu un piemērotā brīdī norādīs uz to.

Lai palīdzētu Latvijai risināt šīs galvenās problēmas, jaunajā stratēģijas periodā Banka centīsies panākt turpmāk minētās stratēģiskās ievirzes.

- **Enerģētiskās drošības stiprināšana un energoefektivitātes uzlabošana.** Tā kā Latvija lielā mērā ir atkarīga no viena piegādātāja importētās dabasgāzes, Banka atbalstīs enerģētikas avotu diversifikāciju, veicot reģionālā enerģijas tirgus integrāciju, kā arī ieguldījumus vietējo, jo īpaši atjaunojamo, energoresursu jomā, lai palīdzētu palielināt enerģijas ražošanu valstī. Banka centīsies veicināt ieguldījumus energoefektivitātes jomā.
- **Privātā sektora konkurētspējas palielināšana ar inovāciju palīdzību.** Latvijas rezultāti starpvalstu konkurētspējas pētījumos ir salīdzinoši zemi. Īpaši nepieciešami jauni ieguldījumi, lai palielinātu augstas pievienotās vērtības produktu ražošanas un inovāciju jaudu, sniegt svarīgu piemēru citām uzņēmējdarbības jomām un panākt ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi. Tādējādi Banka centīsies uzlabot piekļuvi finansējumam (jo īpaši kapitāla finansējumam) inovatīviem un potenciāli konkurētspējīgiem uzņēmumiem, veicot tiešus ieguldījumus, kā arī ieguldījumus privātajos kapitāla fondos.

1 BANKAS DARBĪBAS APSKATS

1.1 Bankas pašreizējais portfelis

Privātā sektora vērtspapīru portfeļa attiecība: 100 procenti – uz 2015. gada 31. decembri

Sektora grupa	Sektora komanda	Portfeļa darbības Nr.	Portfelis (€m)	% portfelis	Op. aktīvi	% op. aktīvi
Enerģētika	Dabas resursi	0	0	0%	0	0%
	Jauda un enerģija	3	95	36%	72	34%
		3	95	36%	72	34%
Finanšu iestādes	Depozitārie kredīti (bankas)	3	114	44%	114	54%
	Apdrošināšana, pensijas, kopieguldījumu fondi	0	0	0%	0	0%
	Finanšu līzings	0	0	0%	0	0%
	Nedepozitārie kredīti (nebanku)	0	0	0%	0	0%
		3	114	44%	114	54%
Rūpniecība, tirdzniecība un lauksaimniecības uzņēmējdarbība	Lauksaimniecības uzņēmējdarbība	0	0	0%	0	0%
	Akciju fondi	16	34	13%	15	7%
	IKT (Informācijas komunikāciju tehnoloģijas)	2	6	2%	6	3%
	Ražošana & pakalpojumi	1	10	4%	1	0%
	Īpašums un tūrisms	0	0	0%	0	0%
	19	50	19%	23	11%	
Infrastruktūra	Pilsētas & vides infrastruktūra	1	2	1%	2	1%
	Transports	0	0	0%	0	0%
	1	2	1%	2	1%	
Kopsavilkums		26	261	100%	210	100%

Avots: EBRD Business Performance Navigator

1.2 Iepriekšējo stratēģisko virzienu īstenošana

Iepriekšējā valsts stratēģijas īstenošanas laikposmā Bankas galvenās prioritātes Latvijā bija šādas: 1) nodrošināt augstāka riska finanšu produktus korporācijām, lai finansētu izaugsmi, īpašu uzmanību pievēršot paplašināšanai pāri valsts robežām; 2) sniegt atbalstu atsevišķām finanšu institūcijām un nostiprināt korporatīvo pārvaldību; 3) nodot kapitālu reģionāliem akciju fondiem, kas paredzēti MVU; 4) veicināt ieguldījumus, lai uzlabotu energoefektivitāti, un attīstīt atjaunojamās energoresursus; un 5) veicināt privātā sektora iesaistīšanu sabiedrisko pakalpojumu sniegšanā sadarbībā ar ES fondiem.

Veicot ieguldījumus atbilstoši šīm stratēģiskajām prioritātēm, Bankas pieeja ir bijusi mērķtiecīga, paturot prātā vajadzību pēc augstas ietekmes un papildināmības pārejas periodā. Tādēļ šajā periodā Banka parakstīja 10 jaunus darījumus, kopumā par nedaudz vairāk nekā 44 miljoniem EUR. Astoņi projekti bijuši vietējas nozīmes, no kuriem 7 bija ieguldījumi privātā akciju kapitāla fondos, bet viens – enerģētikas nozarē. Divas operācijas bija saistītas ar Latvijas valdībai piederošo bankas *Citadele* akciju pārdošanu.

Jo īpaši Banka turpināja stiprināt finanšu sektoru, veicot pastāvīgu iesaistīšanos bankas *Citadele* jautājumos, un atbalstīt valdības centienus sarežģītajos apstākļos atgriezt banku privātajā sektorā – tajā laikā, kad Centrāleiropā un Austrumeiropā interese par bankas aktīviem bija maza. 2015. gada aprīļa beigās valdība pārdeva tās 75 procentus akciju investoru konsorcijs, ko vada ASV bāzēts privātā kapitāla uzņēmums. Banka joprojām būs iesaistīta bankā *Citadele* ar 25 procentiem akciju un subordinēto parādu. Banka *Citadele*, kas 2012. un 2013. gadā saņēma uzslavas par korporatīvo pārvaldību, pēdējo četrus gadus laikā ir palielinājusi savu aizdevumu portfeli par aptuveni 14 procentiem – laikā, kad Latvijas banku sektorā līdzvērtīgs aizdevumu portfelis kopumā saruka par 15 procentiem.

- Ir uzsākta Integrētā pieeja riska kapitāla un privātā kapitāla (RK/PK) ekosistēmas turpmākai attīstībai Baltijas valstīs (*Baltijas IP*), kuras mērķis ir sekmēt spēcīga, ilgtspējīgāka RK/PK sektora izveidi visās trijās valstīs, kur pašu kapitāla un kvazikapitāla/mezonīna finansējums būtu pieejams visos uzņēmuma izaugsmes posmos. *Baltijas IP* pievēršas galvenajām pārejas perioda problēmām RK/PK ekosistēmas jomā Baltijas valstīs, piedāvājot divu līmeņu metodiku, kurā apvieno investīcijas identificētajos RK/PK fondos visā finansēšanas cikla laikā ar mērķtiecīgu politisku dialogu, kas risinātu tālākās attīstības šķēršļus.
- *Baltijas IP* ietver arī ieguldījumus trīs Baltijas valstīs veiktajos privātā kapitāla fondos, kurus pārvalda vietējās vadības komandas un kuru darbība ir vērsta uz MVU. Viens no tiem ir mezonīna fonds – ar Bankas atbalstu tiek attīstīts šā joprojām maz izmantotā instrumenta tirgus Latvijā. Otrs fonds ir *Baltcap II*, kas darbojas saskaņā ar *buy-and-build* stratēģiju, ietverot pārrobežu darbību, kas palīdzēs integrēt investīcijas visās trijās Baltijas valstīs. 2015. gada jūnijā Banka veica ieguldījumu 17 miljonu eiro apmērā fondā *Livonia Partners Fund I*. Fonds darbosies saskaņā ar vispārēju nozares stratēģiju un nodrošinās izaugsmi un iegādes kapitālu uzņēmumiem Baltijas valstīs. Visi trīs fondi aktīvi pārbauda uzņēmējdarbības iespējas.
- Turklāt Banka uztur ciešu dialogu ar attiecīgajām ieinteresētajām personām, tostarp tā ir veidojusi arī trīs Baltijas mēroga kompetences palielināšanas pasākumus esošajiem un topošajiem Baltijas fondu pārvaldītājiem, ietverot tādas jautājumus, kas aptver normatīvos un tiesību aspektus, kuri ietekmē RK/PK nozari (piemēram, valsts tiesību akti, kas attiecas uz kolektīvo ieguldījumu uzņēmumiem, vai iepirkumu procedūras) un citus līdzekļus, lai uzlabotu sadarbības tīklu Baltijas valstīs un ārpus tām, tādējādi veidojot sinerģiju starp tirgus dalībniekiem.
- Tā ir finansējusi Igaunijas kokskaidu granulu ražotāja ieguldījumus energoefektivitātes paaugstināšanā, izveidojot koģenerācijas iekārtas pie esošās granulu ražotnes Latvijā, palīdzot palielināt šā nozīmīgā, vietējā un atjaunojamā enerģijas avota eksporta konkurētspēju.
- Tā ir cieši sadarbojusies ar valsts iestādēm, uzņēmumu, Eiropas Investīciju banku (EIB) un Ziemeļvalstu Investīciju banku (ZIB) attiecībā uz korupcijas lietu saistībā ar EBRD klienta Latvenego iepirkumu procesu. Pārkāpumi aizvirzījās līdz Bankas finansētajai Rīgas TEC2 kombinētā cikla gāzes turbīnu spēkstacijas izveidei Rīgā un tādējādi atturēja Banku no kredīta izmaksas gandrīz uz trīs gadiem. Par gandarījumu uzņēmumam un iestādēm jautājumi tika atrisināti, ļaujot Bankai turpināt finansēt šos svarīgos ieguldījumus.
- Banka turpināja politisko dialogu ar valsts iestādēm, lai attīstītu energoefektivitātes līgumu (EEL) izveidi, lai uzlabotu finansējuma pieejamību energopakalpojumu uzņēmumiem, kas veic ieguldījumus energoefektivitātes jomā dažādās tautsaimniecības nozarēs. Ir sniegta arī tehniskā palīdzība. EEL īstenošana palīdzēs

efektīvāk izmantot ES līdzekļus, kā arī palielināt privātā sektora iesaistīšanos pakalpojumos un ieguldījumos, kas saistīti ar energoefektivitāti.

1.3 Galvenās atziņas

ERAB nozīme banku sektora stabilizācijā, veicot ieguldījumus *Parex/Citadele* bankā un īstenojot atbalsta politiku, tiek plaši uzskatīta par neatņemamu un būtisku starptautiskās sabiedrības atbalsta daļu Latvijai pēckrīzes makroekonomikas korekciju jomā. Banka uzņemas lielu risku, ieguldot slikti pārvaldītā un vāji vadītā sistēmiskas nozīmes bankā un ciešā sadarbībā ar citām starptautiskām finanšu institūcijām un Eiropas Komisiju neatlaidīgi sniedza konsultācijas saistībā ar pašu kapitālu un politiku. Tas lielā mērā palīdzēja Latvijai veikt ievērojamās pārmaiņas un īstenot pievienošanas eirozonai 2014. gadā.

Šajā periodā bankas reakcija bija konstruktīvi elastīga, atbalstot būtiskos ieguldījumus enerģētikā un palīdzot stabilizēt vietējos finanšu tirgus. Tomēr nelielais darījumu apjoms un atlikušais risks ierobežoja diskontējamo ieguldījumu skaitu. Kaut arī šķiet, ka tagad, kad Latvija ir atguvusies no krīzes, varētu būt lielākas aktivitātes iespējas, kredītu pieaugums un ārvalstu investīcijas tomēr joprojām ir nelielas. Bankas spēja nodrošināt ilgtermiņa finansējumu, kā arī pašu kapitālu, var būt svarīgs investīciju veicinātājs tajā laikā, kad galvenokārt ārvalstu bankas samazina parādsaistības.

Proti, finanšu nozarē, kas piedāvā dažas alternatīvas tradicionālajiem banku aizdevumiem, Banka strādā ar visām ieinteresētajām personām – gan ieguldītājiem, gan citām starptautiskajām finanšu institūcijām un regulatoriem, un tai būs svarīga loma kapitāla pieejamības palielināšanā ekonomikā. Šīs integrētās pieejas galvenais elements būs bankas ieguldījumi reģionālajos PK/RK fondos, tostarp tajos, kas minēti iepriekš.

Enerģētiskās drošības nozīme arvien palielinās, jo īpaši ģeopolitiskās nestabilitātes laikā. Bankai ir iespēja piedalīties reģionālajā integrācijā un atbalstīt vietējās, jo īpaši atjaunojamās, enerģijas ražošanu, kā arī veicināt tādas finansēšanas struktūras, kas palielinātu privātā sektora iesaistīšanos ļoti nepieciešamo ieguldījumu nodrošināšanā, lai paaugstinātu sabiedrisko, tirdzniecības, rūpniecības un dzīvojamo ēku energoefektivitāti.

2 DARBĪBAS VIDE

2.1 Politiskais konteksts

Pašreizējā centriski labējā koalīcijas valdība tika izveidota 2014. gada 5. novembrī, pēc Saeimas vēlēšanām oktobrī. Koalīcijā ietilpst *Vienotība, Zaļo un zemnieku savienība* un *Nacionālā apvienība. Saskaņas centrs*, kas vēlēšanās ieguva visvairāk balsu un kas ir galvenā Latvijas krievu valodā runājošo minoritāti pārstāvošā partija, turpina būt opozīcijā. Valdošā koalīcija pēc tās sastāva un īstenotās politikas ir līdzīga tās priekštecei, kas palīdzēja valstij atgūties pēc 2007.–2010. gada ekonomiskās krīzes. Valdība ir apņēmusies ievērot fiskālo piesardzību un veikt turpmākas reformas. Koalīcija ir stabila, jo pārvalda stabilu vairākumu parlamentā.

Sociāli ekonomiskās atšķirības un etniskā šķelšanās vēl arvien ir aktuāls jautājums, jo īpaši ņemot vērā izmaiņas reģiona ģeopolitiskajā kontekstā. Valsts aizsardzība un drošība, kā arī ienākumu nevienlīdzības samazināšana ir kļuvusi par politikas prioritāti, kas ir kopīga visām

galvenajām politiskajām partijām, it īpaši ņemot vērā izmaiņas reģiona ģeopolitiskajā kontekstā.

2.2 Makroekonomiskais konteksts

Latvija ir maza un atvērta ekonomika, tai ir spēcīgas saites ar Eiropas Savienību un joprojām nozīmīgi sakari ar dažām NVS reģiona valstīm. Kopš 1990. gadu sākuma, kad valsts piedzīvoja recesiju pārejas sākumā, valstī ir notikušas vēl trīs recesijas. Pēdējā notika no 2007. gada līdz 2010. gadam, izlīdzināja uzplaukuma gadu pieprasījuma pieauguma un finanšu sektora paplašināšanās pārmērības. Samazinājums gandrīz par ceturtdaļu bija viens no straujākajiem jaunajos tirgos, kas noticis pēdējā laikā.

Kopš 2011. gada Latvijā ir konstatēta ātra un konsekventa ekonomikas atveseļošanās, kaut arī IKP joprojām ir nedaudz zemāks, nekā tas bija augstākajā punktā 2007. gada ceturtnī. No 2011. līdz 2013. gadam vidējais pieaugums bija apmēram 3,7 procenti gadā, ievērojami pārsniedzot ES vidējo rādītāju, kas šajā periodā bija ap 0,5 procenti.

Iekšzemes pieprasījums joprojām ir galvenais izaugsmes virzītājspēks, kura pamatā ir faktiskās darba algas palielināšanās, darba tirgus un naudas pārvedumu atveseļošanās. Pašreizējais degvielas cenu kritums ir radījis ievērojamu ietekmi uz mājsaimniecību reāli izmantojamo ienākumu dinamiku. Kopējais investīciju līmenis konverģējošai ekonomikai joprojām ir salīdzinoši zems – 2014. gadā aptuveni 23 procenti no IKP. 2013. gadā bija arī turpmāka bruto ieguldījumu pamatkapitālā samazināšanās, kam seko tikai niecīgs pieaugums 2014. gadā, jo banku sektora izsniegto kredītu apjoms korporatīvajam sektoram turpināja samazināties. Līdz ar jauno ES strukturālo un ieguldījumu fondu posma līdzekļu izmaksu paredzams, ka īpaši uzlabosies publisko ieguldījumu rādītāji. Kopš 2015. gada otrās puses veiktās investīcijas ir būtiski palielinājušās, piemēram, tikai 2015. gada trešajā ceturksnī vien par 6,5%.

Eksports 2014. gadā veidoja 58 procentus no IKP, kas ir zems rādītājs salīdzinājumā ar citām Baltijas reģiona ekonomikām. Vienu trešdaļu veidoja pakalpojumi, piemēram, transports, bet pārējo – zemu un vidējo tehnoloģiju ražošana. Ņemot vērā tradicionāli ciešās saites ar NVS ekonomikām, Krievijas ekonomikas samazināšanās tieši ietekmēja Latvijas tirdzniecības rezultātus. Eksportētāji uzņēmumi guva zināmus panākumus, pārorientējot pārdošanu uz citiem tirgiem. Vērtības izteiksmē eksporta apjoms uz Krieviju samazinājās par gandrīz 30 procentiem un par 7 procentiem uz citām NVS valstīm. Tomēr eksports uz ES valstīm un jaunajiem tirgiem kā Āfrika un Āzija šajā periodā piedzīvoja pozitīvu pieaugumu.

Ņemot vērā pēdējo gadu plašās jaudas rezerves, inflācija bija kontrolējama. Zināmu spiedienu rada reālās darba samaksas pieaugums (kas pēdējo trīs gadu laikā pieauga gandrīz par 15 procentiem) un attiecībā uz piedāvājumu – elektrības tirgus liberalizācija.

Kopš pievienošanās eirozonai 2014. gadā Latvija turpinās saskarties ar deflācijas spiedienu valūtas sektorā, kaut gan arī gūs labumu no dažādiem monetāro atvieglojumu pasākumiem. Euro ieviešana radīja iespēju iesaistīties banku savienībā, kam vajadzētu uzlabot valsts vadības vispārējo pārlicību. Kopš 2014. gada beigām Eiropas Centrālā banka (ECB) tieši uzraudzīja šīs trīs lielākās finanšu institūcijas.

Situācija darba tirgū ir uzlabojusies. Kopējais bezdarba līmenis 2015. gada beigās samazinājās līdz 10,2 procentiem, tajā pašā periodā arī jauniešu bezdarba līmenis nokritās līdz 18,2 procentiem. Tomēr abi rādītāji joprojām ir augstākie Baltijas valstīs. Taču visticamāk nodarbinātību ietekmēja nepārtrauktā emigrācija un iedzīvotāju novecošana.

Valdība turpina mazināt taupības pasākumus. Pēc tam, kad būs beigusies pēckrīzes fiskālā konsolidācija, pozitīvās ieņēmumu tendences rezultātā tā plāno turpināt pieļāvīgākus izdevumu ierobežojumus, tomēr darbojoties saskaņā ar ES stabilitātes un izaugsmes paktu. Pēc 2012. gada būtiskā uzlabojuma budžeta deficīts 2014. gadā sasniedza 1,4 procentus no IKP. Uzsāktās konkurētspējas programmas ietvaros tiek īstenoti plāni darbaspēka nodokļu samazināšanai, pakāpeniski palielinot neapliekamo minimumu.

2.3 Strukturālo reformu konteksts

Paveicot aktuālākos uzdevumus makroekonomiskajai stabilizācijai, Latvija ir uzsākusi jaunu strukturālo reformu posmu. Vēl arvien pastāv ievērojamas problēmas tādās jomās kā inovācijas, darbaspēka nodokļi, enerģētiskā drošība, energoefektivitāte un atjaunojamā enerģija, kā arī tiesu vara un valsts pārvalde.

Nepieciešams pielikt papildu pūles, lai veicinātu inovācijas un paaugstinātu vietējo pievienoto vērtību. Tāpat kā citās pārejas ekonomikas valstīs Centrāleiropas reģionā, arī Latvija ir sasniegusi produktivitātes pieaugumu no ražošanas faktoru pārdales visās nozarēs. Nozīmīgais iekšzemes algu un cenu samazinājums (iekšējā devalvācija) sniedza pagaidu konkurētspējas ieguvumus atveseļošanās laikā pēc krīzes, bet tagad šie resursi izsmelti. Tomēr darba ražīguma pieaugums būs jāveicina, stiprinot inovācijas uzņēmuma līmeni. Tas būs jāīsteno, izmantojot esošās tehnoloģijas, kas valstij ir jaunums, līdzās vietējām inovācijām, kas paplašina tehnoloģiskās robežas. Dažādu rādītāju salīdzinošie dati no ES, tostarp par kvalificēta darbaspēka nodarbinātību un tehnoloģiju ietilpīgu eksporta daļu, apstiprina, ka Latvijas rezultāti joprojām šajā sakarā ir starp sliktākajiem Eiropas Savienībā.

Latvijas eksports sastāv galvenokārt no zemo tehnoloģiju precēm, tādām kā koksnes produktiem, pārtikas un metāliem. Augsto tehnoloģiju produktu īpatsvars veidoja tikai 9,2 procentus no kopējā eksporta 2014. gadā, kas bija ievērojami zemāks par vidējo Eiropas Savienībā. Izpētes un attīstības izdevumi ir ārkārtīgi zemi – tikai 0,6 procenti no IKP 2013. gadā, kas ir daudz mazāk par valdības noteiktajiem ES mērķiem vai citās reģiona valstīs novēroto līmeni. Sadarbības trūkums starp pētniecības iestādēm un ražošanas uzņēmumiem ir galvenais šķērslis, kas kavē pētījumu rezultātu komerciālo izmantošanu. Inovāciju izdevumu un rezultātu visaptverošs rezultāts ierindo Latviju otrajā zemākajā vietā ES.

Nodokļu slogs uz darba ienākumiem ir nedaudz samazinājies. 2014. gadā valdība samazināja sociālās iemaksas gan darbiniekiem, gan darba devējiem, bet 2015. gadā iedzīvotāju ienākuma 24 procentu nodokļa likme tika samazināta līdz 23 procentiem.

Relatīvā izolācija no ES enerģijas tirgiem rada ilgtermiņa izmaksas un risku privātā sektora ieguldījumiem. Valsts bija saistīta ar reģionālo elektroenerģijas tirdzniecības platformu, kaut gan pārvades jauda vēl ir ierobežota un tiks palielināta tikai pakāpeniski. Zināms progress ir vērojams arī vertikālās integrācijas pārvarēšanā vietējā gāzes tirgū, kurā ir ierobežota konkurence, un tai pakāpeniski būtu jāveicina alternatīvas piegādes un konkurence.

Latvijā ieilgusi problēma ir vāja valstij piederošo uzņēmumu pārvaldība. Lai gan ir pieņemts likums par uzņēmumu reformu, joprojām ir neskaidrs tā īstenošanas termiņš un gaita. 2015. gada jūnijā tika iecelta un darbu sāka koordinēšanas institūcija, kuras mērķis ir uzlabot vadības un direktoru padomju atlases procesa pārredzamību un profesionalitāti. Daļa noteikumu tiek saskaņoti ar ministrijām. Iekšējā konkurence tādēļ ir mazāk intensīva, nekā tas būtu vēlams, uzsverot salīdzinoši augstās cenu un izmaksu starpības.

2.4 Finansējuma pieejamība

Privātie kapitāla avoti

Latvijas veiksmīgā atveseļošanās pēc krīzes atspoguļojas **valsts kredītreitingā**. Valsts finanšu uzlabošanās, stabils, uz iekšzemes pieprasījumu orientēta IKP pieaugums un eiro ieviešana ir radījusi situāciju, kad visas trīs reitingu aģentūras valstij ir piešķirušas pašreizējo A kredītreitinga līmeni. Valsts izredzes ir novērtētas kā stabilas, kaut arī pastāv ģeopolitiskais risks, kas saistīts ar Ukrainas un Krievijas krīzi un joprojām vājo eirozonas vidi.

Neilgi pēc Latvijas pievienošanās eiro 2014. gadā, valsts izlaida divas **eiroobligācijas** ar 7 un 10 gadu termiņu par kopumā 2 miljardiem eiro. Šie divi izvietojumi 2015. gada janvārī ļāva Latvijai atmaksāt aizdevumu EK, joprojām sedzot vispārējās finansēšanas vajadzības. 2015. gada septembrī Latvija izlaida vēl 500 miljonus eiro 10 gadu obligācijās ar vēsturiski zemu procentu likmi.

Ārvalstu banku kreditoru **aizņemto līdzekļu samazinājuma** temps Latvijas ekonomikai ir krities. Tomēr kopējais izmaksu apjoms 2014. gada trešajā ceturksnī sasniedza 6,7 procentus no IKP, kas saskaņā ar *BIS* datiem ir augstākais rādītājs reģionā. Kopš 2011. gada šīs bankas ir samazinājušas savus riska darījumus par apmēram 25 procentiem no Latvijas IKP, kas pārsniedz abu pārējo Baltijas valstu kopējo vērtību tajā pašā laika periodā. Tādējādi iekšzemes banku kredītu apjoms uzņēmumu sektoram turpināja sarukt. Kopējo aizdevumu nenomaksāto summu apjoms nefinanšu uzņēmumiem 2013. gadā samazinājās par 5,85 procentiem gadā, bet pagājušajā gadā tas saruka vēl par 10,4 procentiem 2014. gadā. Attiecībā uz patērētāju finansēšanu attīstās alternatīvas tradicionālajam banku finansējumam, piemēram, *Mintos* – Latvijā radīta savstarpējo aizdevumu platforma privātpersonām. Turpmāk redzēsim, vai alternatīvas finansēšanas platformas attīstība Baltijā būs tikpat veiksmīga, kāda tā ir citās jurisdikcijās, piemēram, Apvienotajā Karalistē.

Vēl nav izveidojies ilgtspējīgs **riska kapitāla un privātā kapitāla** sektors. Lai gan banku sektors ir labi attīstīts, tas ierobežos uzņēmumu spēju ieguldīt savās tehnoloģijās un jaunās ražotnēs un iekārtās.

Komerciālo obligāciju tirgus ļoti vāji attīstīts. Uzņēmumu obligāciju emisija uz salīdzinoši spēcīgā valsts reitinga (A- / A3) un ievērojamās valsts obligāciju emisijas fona. Lielākās grūtības Latvijas uzņēmumiem kapitāla tirgu piekļuvē sagādā atsevišķu uzņēmumu izmērs un Latvijas tirgus izmērs. Neņemot vērā to, ka *Rīgas Fondu birža (NASDAQ OMX Riga)* ietilpst *Nasdaq Baltic Market*, un kuras 93% pieder *NASDAQ OMX* (kas nozīmē, ka biržas sarakstā iekļautiem Latvijas uzņēmumiem ir pieejami visi pasaules investori un izdevīgas darījumu izmaksas), Latvijas tirgus aprobežojas tikai ar tiem investoriem, kas veic nepieciešamās uzticamības pārbaudes valstij un atsevišķiem uzņēmumiem, kā arī tādiem, kuri piekrīt ierobežotai uzņēmuma likviditātei, kas ir saistīta ar mazākiem emitentiem. Korporatīvo kredītu jomā dominē banku aizdevumi, un lielāko daļu obligāciju korporatīvajā sektorā ir emitējušas finanšu iestādes, piemēram, *ABLV Bank* un plašs vietējo mazo/vidējo un

mikrokredītu aizdevēju loks. Jaunākā tāda uzņēmuma obligāciju emisija, kas nav finanšu uzņēmums, notika 2015. gada jūlijā (*Latvenergo*). Vietējo privāto pensiju fondu nozare izrāda nelielu atbalsta pieprasījumu pēc šādām emisijām (2014. gada beigās privātajos pensiju fondos bija 286 miljoni eiro, kas ir gandrīz 1,1% no IKP).

Nerezidentu noguldījumi (NN) veido aptuveni 50 procentus no visiem noguldījumiem Latvijas banku sektorā, un no tiem liela daļa ir ar Krieviju saistītās organizācijas. Ņemot vērā ģeopolitisko nedrošību, banku sistēmai ir nepieciešama intensīvāka uzraudzība. Tomēr līdz šim nav novēroti nekādi nopietni traucējumi, un tās bankas, kurās ir aktīvi NN, piemēro stingrāku uzraudzību, jo īpaši tagad, kad Latvija ir eirozonas vienoto uzraudzības mehānismu dalībniece.

Visbeidzot, **tiešās ārvalstu investīcijas** Latvijā ir sarukušas līdz minimumam. Kopējā ienākošās naudas plūsma 2014. gadā sasniedza līdz tikai 1,9 procentus no IKP, kas ir ļoti maz, salīdzinot ar pirmskrīzes maksimumu – gandrīz 8 procentiem (kad, protams, finanšu un nekustamā īpašuma investīcijas sagrozīja šīs plūsmas). Kaut arī viss reģions kopumā ir cietis no tiešo investoru samazinājuma, šķiet, ka Latviju tas skāris īpaši smagi. Tas ir viens no zemākajiem šādiem rādītājiem reģionā.

Divpusējs un daudzpusējs attīstības bankas finansējums

2007.–2013. gada plānošanas periodā Latvijai no ES struktūrfondiem bija pieejami līdz 4,5 miljardiem eiro. Latvijas apgūšanas koeficients bija samērā augsts, un 2015. gada martā tas bija ap 89,9 procentiem. Nākamajā plānošanas periodā (2014.–2020. gads) no Eiropas Stratēģisko investīciju fonda (ESIF) būs pieejami 5,6 miljardi eiro, no kuriem aptuveni 26 procenti ir paredzēti ilgtspējīgam transportam, 14 procenti – vides un resursu izmantošanas efektivitātei, 12 procenti – izglītībai, 11 procenti – oglekļa emisiju samazināšanai, 11 procenti – pētniecībai un inovācijām, bet atlikušās summas tiks piešķirtas sociālās iekļautības un nabadzības samazināšanas projektiem, MVU konkurētspējas atbalstam, nodarbinātības, mobilitātes projektiem un piekļuvei informācijas tehnoloģijām.

Tāpat kā citas dalībvalstis, sagaidāms, ka Latvija apgūs apmēram 6 procentus no šiem līdzekļiem, izmantojot Finanšu Instrumentus, piesaistot ES līdzekļus no privātiem investoriem un atbalstot minētās programmas, izmantojot atmaksājamus instrumentus, tostarp kapitāla, aizdevumus un garantijas. Attīstības organizācija *Altum JSC* tika izveidota 2015. gada aprīlī, tā pieder valdībai, un tā būs atbildīga gan par tiešā finansējuma programmām, gan tādām, kas īstenojamas ar finanšu starpnieku palīdzību.

Sagaidāms, ka Latvija gūs arī labumu no Eiropas Stratēģisko investīciju fonda (ESIF, ko dēvē arī par *Junkera plānu*). Kaut arī projektu atlasi uzsāks **Eiropas Investīciju banka (EIB)**, Latvija iesniedza 58 projektus īpašai darba grupai, kas nodarbojas ar ES ieguldījumiem, iespējamai finansējuma saņemšanai. Iesniegtie projekti ir transporta, enerģētikas, zināšanu un digitālās ekonomikas, sociālās infrastruktūras un resursu un vides jomā, un paredzētais kopējais finansējums ir 10,3 miljardi eiro.

Turklāt vairākas citas organizācijas ir aktīvi darbojušās valstī, galvenokārt enerģētikas infrastruktūras un transporta sektoros:

- no 2011. gada sākuma līdz 2015. gada marta beigām EIB parakstīja 12 aizdevumus Latvijai 478,5 miljonu eiro apmērā. Tika veikti seši darījumi par kopumā 200 miljoniem eiro, lai līdzfinansētu ES Kohēzijas fondu no 2014. līdz 2020. gadam;

pieci bija Latvijas bankām, galvenokārt, lai atbalstītu MVU; un viens bija *Latvenergo*. Pēdējais 100 miljonu eiro aizdevums *Latvenergo*, kas parakstīts 2014. gada decembrī, finansēs elektroenerģijas sadales tīkla modernizāciju un viedās mērījumu nolasīšanas infrastruktūras ieviešanu.

- Kopš 2011. gada **Eiropas Investīciju fonds** (EIF) ir piesaistījis 40 miljonus eiro Baltijas inovāciju fondam ar daļēju piešķiršanu Latvijai. Kopš EIF izveides tas ir palielinājis finansējumu vienam privātā kapitāla fondam un vienam mezonīna fondam, kas abi darbojas visas Baltijas mērogā.
- **Ziemeļvalstu Investīciju banka** (ZIB) kopš 2011. gada ir parakstījusi divus aizdevumus Latvijai 34,5 miljonu eiro apmērā. Abi aizdevumi bija *Latvijas Dzelzceļam*.
- 2015. gadā oktobrī **Eiropas Padomes attīstības banka** (EPAB) ir apstiprinājusi aizdevumu 50 miljonu eiro apmērā līdzfinansējumam energoefektivitātes uzlabošanas programmai daudzdzīvokļu ēkās 2015.–2018. gadam.

2.5 Uzņēmējdarbības vide un juridiskais konteksts

Uzņēmējdarbības konteksts

Latvijas uzņēmējdarbības vide ir samērā pozitīva, lai gan arī tajā ir iespējami uzlabojumi. Pasaules bankas 2016. gada ziņojumā *Doing Business* Latvija ierindojās 22. vietā pasaulē (no 189 valstīm). Tā pārspēj Poliju un Slovākiju, tomēr atpaliek no Igaunijas. Pasaules bankas ziņojums atzīst progresu tādos rādītājos kā biznesa uzsākšana, īpašuma reģistrēšana un līgumu izpilde.

Pasaules ekonomikas foruma *Globālās konkurētspējas ziņojums 2015-16* norāda uz vairākiem papildu šķēršļiem. Neefektīva valdības birokrātija, nodokļu noteikumi, piekļuve finansējumam un korupcija tika novērtēti kā ļoti problemātiski uzņēmējdarbības kavēkļi.

2012.–2013. gada ERAB/Pasaules bankas uzņēmējdarbības vides un uzņēmumu veiktspējas pētījumā (*BEEPS*) Latvijas uzņēmumi bija norādījuši trīs galvenos uzņēmējdarbības vides šķēršļus – darbaspēka prasmes, piekļuve finansējumam un politiskā nestabilitāte. Tāpat kā citos ziņojumos, piekļuve finansējumam MVU un jauniem uzņēmumiem ierindojas problēmu saraksta augšgalā, jo īpaši tādēļ, ka banku aizdevumu īpatsvars pamatlīdzekļu finansēšanai ir samazinājies visās Centrāleiropas un Baltijas valstīs. Elektroenerģija ir trešais lielākais nospiedošais šķērslis lieliem uzņēmumiem. Jaunie uzņēmumi pamanāmi norādīja, ka attīstību kavē arī konkurentu prakse neformālajā sektorā.

Juridiskais konteksts

Latvija turpina būt starp tām ERAB darbības valstīm, kurās ir samērā progresīvs tirdzniecības likumu kopums. Tiek ziņots, ka valsts komercķīlu likums praksē darbojas labi. Pēdējā ERAB novērtējumā, kas veikts 2014. gadā, aplūkojot korporatīvās pārvaldības tiesību aktus un praksi uzņēmumos, uzsvēra salīdzinoši stabilu struktūru, neņemot vērā dažus trūkumus, kas vēl arvien pastāv „iekšējās kontroles” sadaļā, jo īpaši attiecībā uz revīzijas komitejas darbību un neatkarību. Latvijas maksātnespējas režīms paredz sistēmu, kas pieļauj gan uzņēmumu likvidāciju, gan reorganizāciju; tomēr tā varētu gūt labumu no mērķtiecīgas reformas, kas koncentrētos uz institucionālo struktūru uzlabošanu, kas sakārtotu maksātnespējas administratora profesiju atbilstoši starptautiskās labākās prakses standartiem. Turklāt Latvija būtu jākoncentrējas uz turpmākiem tiesu sistēmas uzlabojumiem, lai paātrinātu tiesvedību.

2009. gadā pieņemtais Publiskās un privātās partnerības likums kopā ar grozījumiem ir detalizēts, mūsdienīgs un diezgan visaptverošs tiesību akts, kas nosaka PPP veidus – ar

koncesiju un bez tās. 2011. gada ERAB publisko iepirkumu novērtējums atzina Publiskās un privātās partnerības likumu par pilnīgi atbilstošu starptautiskajiem standartiem un par tādu, kurā ietverti mūsdienīgi, vienoti un visaptveroši noteikumi.

Enerģētikas nozarē jāturpina un jāpastiprina likumdošanas pasākumi neatkarības stiprināšanai, jo īpaši stiprinot reģiona enerģētikas savienojumus un valsts integrāciju ES tīklos, veicinot gāzes tirgus liberalizāciju, ieviešot skaidrus un konsekventus mērus, lai vecinātu atjaunojamos energoresursus un energoefektivitātes pasākumus, tostarp transporta jomā.

4. pielikumā ir sīkāka juridiskā konteksta analīze attiecībā uz investīcijām Latvijā.

2.6 Sociālais konteksts

2014. gada ANO tautas attīstības indeksā Latvija ierindojas 46. vietā no 188 valstīm un 28. vietā no 36 ietvertajām Centrāleiropas un Baltijas reģiona valstīm. Paredzamais mūža ilgums piedzimstot katru gadu uzlabojas un šobrīd ir 74,2 gadi, kas ir pietuvojies ES valstu vidējam dzīves ilgumam – 80,6 gadiem. Izglītības līmenis ir samērā augsts, ar vidējo izglītošanās laiku 15,2 gadi, un lasītprasmes līmenis – virs 99 procentiem visās dzimuma un vecuma grupās.

Saskaņā ar *Eurostat* datiem 32,7 procenti iedzīvotāju 2014. gadā bija pakļauti nabadzības un sociālās atstumtības riskam, kas ir augstākais rādītājs starp valstīm šajā reģionā un ievērojami virs vidējā ES 28 valstu līmeņa – 24,4 procentiem. Ienākumu līmenis Latvijā joprojām ir viens no zemākajiem ES, un nevienlīdzība joprojām ir aktuāla: salīdzinājumā ar ES 28 2014. gadā – vidēji 31. vieta, Latvijai bija otrais augstākais Džini koeficients – 35,5.

Tāpat kā kaimiņvalstis, arī Latvija, cīnās ar negatīvu iedzīvotāju skaita pieaugumu zemās dzimstības (kas gan pēdējā laikā pieaug) dēļ un gados jaunākā, labi izglītota darbaspēka emigrācijas dēļ.

Iedzīvotāji ar iegūtu augstāko izglītību Latvijā 2014. gadā bija 26,9 procenti, kas ir virs vidējā starp ES 28 valstīm. Tāda pati tendence ir novērojama starp sievietēm, kur 33,9 procenti bija ieguvušas augstāko izglītību (salīdzinot ES 28 valstīm – vidēji 27,5 procenti).¹ Tomēr ir iespēja uzlabot prasmju atbilstmi darba tirgus vajadzībām un palielināt darba ražīgumu. Saskaņā ar Pasaules bankas uzņēmumu pētījumiem gandrīz trešdaļa darba devēju uzskata, ka darbaspēks ir nepietiekami izglītots, kas 2013. gadā bija nozīmīgākais viņu darbības ierobežotājs.

Kaut arī pastāv tikai neliela atšķirība starp sievietēm un vīriešiem, kuri nodarbināti pilnu laiku, sieviešu un vīriešu sadalījums būtiski atšķiras pa nozarēm, turklāt visās nozarēs pastāv 17,6 procentu vidējās darba samaksas atšķirība starp dzimumiem. Pēdējos gados ir uzlabojusies sieviešu pārstāvniecība lēmumu pieņemšanā. Latvijā sieviešu īpatsvars izpildvarā un likumdevēja iestādēs ir 45 procenti, kas ir vairāk, salīdzinot ar Lietuvu, Slovēniju, Poliju un Ungāriju. ES valstu vidū tikai Somijai ir labāks rezultāts nekā Latvijai attiecībā uz sievietēm biržas sarakstā iekļautu uzņēmumu padomēs. 2012. gadā 33 procentu Latvijas uzņēmumu īpašnieces bija sievietes.

¹Iedzīvotāji ar augstāko izglītību, pēc dzimuma un vecuma (edat_lfse_07), <http://ec.europa.eu/eurostat/web/education-and-training/data/database>.

Lai gan Latvija ir samērā maza valsts, tajā ir ievērojamas atšķirības starp investīciju līmeni un ekonomisko attīstību Rīgas reģionā, kurā tiek saražota vairāk nekā puse no Latvijas IKP, un pārējo valsti, jo īpaši tās austrumu daļu. Turklāt saskaņā ar PVO (Pasaules Veselības Organizācija) datiem 28 procenti Latvijas lauku iedzīvotāju nesāņem atbilstošas kvalitātes sanitārijas nodrošinājumu, kas ir ievērojami lielāks īpatsvars, nekā lielākajā daļā reģiona valstu. Latvijas lauku rajonos arī mazāk iespēju piekļūt drošam ūdenim, jo īpaši kvalitatīvam dzeramajam ūdenim un ilgtspējīgiem notekūdeņu pakalpojumiem, un tāpēc iedzīvotāji ir vairāk pakļauti inficēta ūdens izraisītām slimībām un samazinātas saimnieciskās darbības riskam.

2.7 Energoefektivitāte un klimata pārmaiņu konteksts

Pēdējo gadu laikā Latvija ir ievērojami progresējusi ilgtspējīgas enerģētikas veicināšanā, salīdzinot ar citām ERAB valstīm. Tomēr Latvijas oglekļietilpība joprojām ir salīdzinoši augsta salīdzinājumā ar vidējo ES 28 valstu rādītāju (0,41 CO₂/IKP pret 0,24 ES). Viens no galvenajiem enerģētikas izaicinājumiem ir tas, ka Latvija joprojām ir lielā mērā atkarīga no gāzes importa, galvenokārt no Krievijas.

Atjaunojamās enerģijas daļa Latvijas energoapgādē tradicionāli ir bijusi liela pateicoties būtiskajam hidroenerģijas īpatsvaram. 2013. gadā 48,8 procenti no elektroenerģijas bija saražota no atjaunojamiem energoresursiem. Saskaņā ar ES 20/20/20 mērķiem Latvija līdz 2020. gadam ir apņēmusies ražot 40 procentus no kopējā enerģijas patēriņa no atjaunojamiem energoresursiem. Lai to sasniegtu, Latvijai 2020. gadā ir nepieciešams saražot aptuveni 59,8 procentus elektroenerģijas un 53,4 procentus siltuma no atjaunojamiem energoresursiem.

Ir nepieciešams veikt papildu uzmanību energoefektivitātes un atjaunojamās elektroenerģijas piegādes palielināšanai līdz 40 procentiem atbilstoši ES klimata un enerģētikas tiesību aktu kopuma 2020. gada mērķiem. Avotu intensitātes un piekļuves finansējumam ieguldījumiem palielināšana, jo īpaši attiecībā uz nelielajiem atjaunojamo energoresursu un energoefektivitātes projektiem un tādiem projektiem, kam ir ilgāks atmaksāšanas periods, būs galvenie faktori šo mērķu sasniegšanā. Vēl arvien ļoti svarīgs ir atjaunojamās un ilgtspējīgās enerģijas paplašināšanās atbalsts un energoefektivitātes paaugstināšanas veicināšana visās nozarēs, tostarp transportā, ņemot vērā, ka Latvija cenšas ievērot tās svarīgākos ES mērķus un dažādot enerģijas piegādi. Būs nepieciešams koncentrēt uzmanību arī uz tādu energopakalpojumu uzņēmumu attīstības izpēti, kas nodarbojas ar ielu apgaismojumu un sabiedriskajām būvēm, jo šajās jomās ir lielas realizācijas iespējas. Vēl viena interesanta joma ir mājokļu energoefektivitātes paaugstināšana, un pašlaik attīstās energopakalpojumu uzņēmumu tirgus saistībā ar dzīvojamajām ēkām, koncentrējoties uz standartizētām daudzdzīvokļu ēkām. Ieinteresētie uzņēmumi ietver komunālo pakalpojumu (rajona apkures uzņēmumus), mājokļa uzturēšanas uzņēmumus un inženier-tehnoloģiju uzņēmumus, kuri izrāda ievērojamu interesi par energopakalpojumu uzņēmumu dzīvojamo projektu izstrādi. Tomēr galvenā problēma energopakalpojumu uzņēmumu tirgus attīstībai ir ilgtermiņa naudas trūkums, jo bankas piedāvā procentu likmes tikai līdz 5 gadiem, un pēc šā termiņa kredītus var atkārtoti apspriest vai atsaukt.

Tādēļ, Latvijai attīstoties, ir svarīgi turpināt sniegt atbalstu ieguldījumiem enerģētiskajā drošībā un energoefektivitātē. Banka jo īpaši pievērsīsies jaunu atjaunojamo energoresursu ražošanas jaudas veicināšanai un finansēšanai un energoefektivitātes paaugstināšanai pašvaldību, rūpniecības un dzīvojamajā sektorā. Turklāt Latvijas konkurētspēja būs atkarīga

no turpmākiem uzņēmējdarbības vides uzlabojumiem, un politikas dialogs Latvijas valsts iestāžu centieniem atbalstam veicinās ilgtspējīgu projektu attīstību visos sektoros – gan privātajos, gan valsts.

3 STRATĒĢISKĀS IEVIRZES

3.1 Stratēģiskie virzieni

2007.–2010. gada finanšu krīze radīja būtisku negatīvu ietekmi uz Latviju, bet ekonomikas atveseļošanās, ko pārvaldīja ar apbrīnojamiem fiskālās politikas risinājumiem un darba tirgus korekcijām, ir bijusi stabila. Latvijas iestāšanās eirozonā 2014. gadā un tās atgūtā pieeja valsts finansējuma tirgiem apliecina, ka steidzamo makroekonomikas korekciju uzdevums tiek risināts.

Vienlaikus noteiktas struktūras nepilnības ekonomikā ir kavējušas ieguldījumu veikšanu un produktivitātes pieaugumu, kurā joprojām pastāv daži trūkumi, kaut gan Latvija ir ES dalībvalsts kopš 2004. gada. Kaut arī kopumā šie trūkumi atbilstoši Bankas metodikas novērtējumam ir nelieli, pastāv ievērojami pārejas trūkumi. Valsts iesaistīšanās ekonomikā joprojām ir ievērojama, valstij piederošo uzņēmumu pārvaldība ir vāja, un produktu tirgus regulēšana – pārmērīga.² Turklāt orientēšanās uz eksportu ir pieticīga, un galvenokārt tieši zemo un vidējo tehnoloģiju ražošanas jomā, kas liecina par vienu no vājākajiem darbības rezultātiem ES inovāciju jomā. Ir ierobežota integrācija, veicot iekšējos tiešos ieguldījumus, un reti vērojama dalība globālajās vērtības ķēdēs, kurās izplata galvenās starptautiskās tehnoloģijas. Latvijai arī vajadzēs cīnīties ar vairākām ilgtermiņa problēmām, piemēram, novecošanu, darbaspēka samazināšanos, nestabilitāti un ģeopolitiskajiem riskiem.

Ņemot to vērā, iestādes ir atjaunojušas centienus paātrināt ilgtermiņa strukturālās reformas, lai panāktu ilgtspējīgu izaugsmi. Šajā sakarā valdības 2012. gada visaptverošā konkurētspējas ziņojuma īstenošana vieš cerības. Tā kā citu starptautisko finanšu institūciju ieguldījums ir ierobežots, Bankas iesaistīšanās politikas izstrādē un strukturālajās reformās sniegs būtisku devumu, lai radītu labvēlīgāku vidi privātā sektora izaugsmei. Papildus palīdzībai iestādēm ar ES Finanšu Instrumentu izstrādi un izmantošanu, iesaistīšanās apjoms var ietvert, piemēram, uz zināšanām balstītas ekonomikas veicināšanu, valstij piederošo uzņēmumu pārvaldes uzlabošanu un maksātspējas likuma reformu.

Lai palīdzētu Latvijai risināt šīs galvenās problēmas, jaunajā stratēģijas periodā Banka koncentrēsies uz divām turpmāk minētajām stratēģiskajām ievirzēm.

- **Enerģētiskās drošības stiprināšana un energoefektivitātes uzlabošana.** Tā kā Latvija lielā mērā ir atkarīga no viena piegādātāja importētās dabasgāzes, Banka atbalstīs enerģētikas avotu diversifikāciju, veicot reģionālā enerģijas tirgus integrāciju, kā arī ieguldījumus vietējo, jo īpaši atjaunojamo, energoresursu jomā, lai palīdzētu palielināt enerģijas ražošanu valstī. Banka centīsies veicināt ieguldījumus energoefektivitātes jomā.
- **Privātā sektora konkurētspējas palielināšana ar inovāciju palīdzību.** Latvijas rezultāti starpvalstu konkurētspējas pētījumos ir salīdzinoši zemi. Īpaši nepieciešami

² <http://www.oecd.org/eco/surveys/economic-survey-latvia.htm>.

jauni ieguldījumi, lai palielinātu augstas pievienotās vērtības produktu ražošanas un inovāciju jaudu, sniegt svarīgu piemēru citām uzņēmējdarbības jomām un panākt ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi. Tādējādi Banka centīsies uzlabot piekļuvi finansējumam (jo īpaši kapitāla finansējumam) inovatīviem un potenciāli konkurētspējīgiem uzņēmumiem, veicot tiešus ieguldījumus, kā arī ieguldījumus privātajos kapitāla fondos.

Izstrādājot atbalstu un ar to saistītos dokumentus, Banka tos pielāgos uzlabotam pārejas posmam Latvijā. Tā kā Latvijā pārejas ekonomika ir kļuvusi attīstītāka, Banka ir attiecīgi sašaurinājusi savu darbības jomu, jo ir mazāk tirgus segmentu, kuros Bankas darbība var atbilst tās darbības principiem (pārejas ietekme, banku sistēmas stabilitāte un papildināmības princips). Ir arī paredzēts ļaut Bankai apkopot papildu pieredzi un izvērst tās zināšanas attīstītajos tirgos, lai varētu tajās dalīties ar citām ERAB reģiona daļām.

Tāpat stratēģijas īstenošanas periodā Latvijas donoru aktivitātes turpinās stiprināt privātā sektora attīstību ERAB reģionā, bet valsts iestādes meklēs iespējas dalīties ar savu pieredzi un zināšanām, kas gūtas Latvijā pārejas perioda laikā ar citām ERAB reģiona valstīm.

No jauna apstiprinot pārejas posma pabeigšanas principu un saskaņā ar vidēja termiņa norādēm Bankai (BDS14-098 (F)), Banka uzskata, ka galvenais instruments lēmumu pieņemšanā attiecībā uz pārejas posma pabeigšanu, ir attiecīgās valsts stratēģija, par ko kopīgi vienojas Banka un valsts iestādes. Latvija no jauna apstiprina savu apņemšanos ieviest pārejas posma pabeigšanas principu. Kaut arī tās pārejā uz ilgtspējīgu tirgus ekonomiku ir bijis ievērojams progress, joprojām ir daži trūkumi, un radušies jauni izaicinājumi, kas saistīti ar plašākas ģeopolitiskās un ieguldījumu vides nedrošību. Latvija turpinās izskatīt pārejas posma pabeigšanas jautājumu un piemērotā brīdī norādīs uz to.

3.2 Galvenās problēmas un Bankas darbība

1. tēma: *Enerģētiskās drošības stiprināšana un energoefektivitātes uzlabošana.*

Pārejas problēmas

Latvijas ekonomika ir cietusi no tās enerģētikas tirgu relatīvās izolācijas un paļaušanās uz Krieviju kā vienīgo gāzes piegādātāju. Tikai nesen panākta zināma vertikālā nošķiršana un iekšzemes enerģijas tirgos radīta lielāka konkurence. Latvijas energoietilpība ir apmēram divas reizes lielāka par ES vidējo, kas liecina par milzīgām iespējām turpmākai enerģijas taupīšanai.

- Lietuvā patlaban darbojas sašķidrinātās dabasgāzes terminālis un tiek plānoti jauni cauruļvadi starp Poliju un Lietuvu. Igaunija vēlas būvēt sašķidrinātās dabasgāzes termināli sadarbībā ar Somiju. Latvijai ir plašas pazemes gāzes krātuves. Visu iepriekš minēto iespēju apvienošana uzsvēr nepieciešamību stiprināt visas Baltijas cauruļvadu tīklu.
- Ir nepieciešama turpmāka nošķiršana un gāzes sektora liberalizācija, lai veicinātu privāto dalībnieku ienākšanu un radītu konkurenci vietējā tirgū.
- Kaut arī 2015. gada janvārī uzsākta pilnīga elektroenerģijas tarifu liberalizācija mazumtirdzniecības patērētājiem, nepieciešams pārvarēt atlikušos elektroenerģijas tirdzniecības pārrobežu ierobežojumus.
- Ilgtspējīgas enerģijas projekti būtu jāpilnveido, jo īpaši dzīvojamo ēku un MVU sektorā (piemēram, ir atjaunoti tikai divi procenti no daudzdzīvokļu dzīvojamo ēku

fonda). Enerģijas cenas veicina ieguldījumus, kas saistīti ar energoefektivitāti, bet projektus dzīvojamo ēku sektorā (jo īpaši Rīgas pilsētā) un MVU sektorā joprojām kavē institucionālās barjeras. Parlamentam vēl ir jāpieņem energoefektivitātes likums, lai nodrošinātu tiesisko regulējumu, tādējādi transponējot ES energoefektivitātes direktīvu. Kavēšanās ir traucējusi vairāku galveno direktīvas prasību īstenošanu.

- Zināma nenoteiktība valda atjaunojamās enerģijas atbalsta shēmā ar regulēto tarifu, no kura pakāpeniski atteicās 2011. gadā. Energoefektivitātes atbalsta shēmas un tirgus attīstība joprojām ievērojami atpaliek no vidējā ES līmeņa. Pastāv zināmas bažas par iestāžu sistēmas pārskatāmību.
- Lai gan Latvijā salīdzinoši liels ir elektroenerģijas ražošanas īpatsvars no atjaunojamiem energoresursiem, tā pārsvarā ir valstij piederošā enerģētikas uzņēmuma *Latvenergo* hidroenerģija. Galvenokārt ar ES kohēzijas politikas līdzekļu atbalstu veikti apjomīgi ieguldījumi koģenerācijas stacijās balstītu atjaunojamo energoresursu reģionālo tīklu attīstībā. Nenoteiktība tiesību aktu jomā, kas saistīta ar atjaunojamiem energoresursiem, kavē ieguldījumu veikšanu citās atjaunojamās elektroenerģijas tehnoloģijās.

Operatīvā reaģēšana

- Bankas mērķis būs atbalstīt Latvijas integrāciju reģionālajā enerģētikas tirgū, kas stiprinās saiknes enerģētikas jomā Baltijas jūras reģionā, un Banka arī centīsies finansēt Latvijas un Baltijas valstu enerģētikas infrastruktūras turpmāko attīstību, tostarp atbalstot tādus projektus, kas vērsti uz efektīvu enerģijas, elektrības vai gāzes izmantošanu un pārvadi Latvijā un Baltijā.
- Lai uzlabotu Latvijas enerģētisko drošību, Banka centīsies atbalstīt elektrības ražošanu no atjaunojamiem energoresursiem. Tas galvenokārt tiks darīts, finansējot atjaunojamās enerģijas ražošanu, pamatojoties uz vietējiem enerģijas avotiem, t. i., biomasu, biogāzi, vēju un daļēji arī saules enerģiju. Tiks mēģināts panākt aktīvāku privātā sektora līdzdalību elektroenerģijas ražošanā.
- Paredzēts, ka turpinās veikt ieguldījumus, kas saistīti ar energoefektivitāti, galvenokārt izmantojot jauno finansēšanas sistēmu, kuras pamatā ir energoefektivitātes līgumi (EEL), tādējādi veicinot ilgtermiņa līdzekļu pieejamību tādiem energopakalpojumu uzņēmumiem, kas nodrošina energoefektivitātes ieguldījumus ēkās, kā arī komunālajiem pakalpojumiem, piemēram, ielu apgaismojumam.

Politiskais dialogs un tehniskā palīdzība

- Politiskais dialogs koncentrēsies uz ES līdzekļu līdzfinansējuma strukturēšanu, lai sasniegtu optimālu aizņemto līdzekļu īpatsvaru un palielinātu privātā sektora iesaisti enerģijas taupīšanas pakalpojumu sniegšanā. Paredzēta arī turpmāka tehniskā palīdzība, lai palīdzētu ieviest finansēšanas sistēmu, kuras pamatā ir energoefektivitātes līgumi.
- Finanšu Instrumentu, tostarp saistībā ar ES struktūrfondiem, izmantošanas veicināšana, lai atbalstītu projektu finanšu strukturēšanu energoefektivitātes un resursu efektīvas izmantošanas jomā.

1. tēmas rezultātu struktūra: Enerģētiskās drošības stiprināšana un energoefektivitātes uzlabošana.

	PROBLĒMAS	MĒRĶI	DARBĪBAS	UZRAUDZĪBAS RĀDĪTĀJI
1.1.	Latvijas ekonomika ir cietusi no samērā lielās enerģijas tirgu izolācijas	Nostiprināt reģionālā enerģijas tirgus integrāciju, izmantojot pārrobežu enerģijas savienojumus un gāzes cauruļvadus, tostarp palielinot pazemes gāzes krātuvju izmantošanu	<ul style="list-style-type: none"> Palielināt visas Baltijas pārvades un uzglabāšanas jaudu, finansējot starpsavienojumus, piemēram, izmantojot ilgtermiņa parāda un pašu kapitāla finansējumu gāzes tīkla un elektroenerģijas sadales uzņēmumiem, kas, ja iespējams, būtu saistīti ar pazemes gāzes krātuvēm 	<ul style="list-style-type: none"> Pierādījumi par palielinātu reģionālo elektroenerģijas un/vai gāzes pārvades, sadales vai uzglabāšanas jaudas savienojamību Bankas darbības rezultātā Pārejas Ietekmes Uzraudzības Sistēma / Tehniskās Sadarbības Rezultātu Struktūra (<i>PIUS/TSRS</i>) (Pamats – jāizveido pie projektu apstiprināšanas)
1.2.	Latvija joprojām ir atkarīga no ārējiem enerģijas piegādātājiem; iekšzemes ražošanā nepieciešamas papildu privātā sektora investīcijas	Atbalstīt Latvijas enerģētisko drošību, palielinot elektroenerģijas ražošanu no vietējiem, īpaši no atjaunojamajiem resursiem un palielinot privātā sektora līdzdalību	<ul style="list-style-type: none"> Tiešā vai netiešā ražošanas uzņēmumu finansēšana, izmantojot vietējos enerģijas avotus, tostarp atjaunojamos energoresursus Atbalstīt turpmāku liberalizāciju un nošķiršanu gāzes sektorā, lai veicinātu konkurenci un privāto dalībnieku ienākšanu tirgū 	<ul style="list-style-type: none"> Ieguldījumi tādos ražošanas uzņēmumos, kas izmanto vietējos, atjaunojamos energoresursus, un pierādījumi par uzlabotu finanšu un darbības veiktspēju (<i>PIUS/TSRS</i>) (Pamats – jāizveido pie projektu apstiprināšanas)
1.3.	Latvijas energoietilpība joprojām ir viena no augstākajām Eiropas Savienībā	Energoefektivitātes uzlabošana	<ul style="list-style-type: none"> Tādu ieguldījumu finansēšana, kas saistīti ar energoefektivitāti, tostarp atbalstot energoefektivitātes līgumu sistēmu, lai uzlabotu finansējuma pieejamību energopakalpojumu uzņēmumiem, nodrošinot investīcijas energoefektivitātē Politiskais dialogs, tostarp tehniskā palīdzību, lai veicinātu energoefektivitātes līgumu pārvaldes struktūras un līdzfinansējuma no ES līdzekļiem attīstību 	<ul style="list-style-type: none"> Enerģijas ietaupījumu apjoms, kas sasniegts, izmantojot Bankas investīcijas, kas pamatojas uz ERAB metodoloģiju, <i>toe/gadā</i> (Pamats – 0) Ar energoefektivitāti saistīto ieguldījumu skaits, kas veiksmīgi īstenoti vai finansēti (Pamats – 0) Pierādījumi par veiksmīgu energoefektivitātes līgumu tiesiskās bāzes stiprināšanu (Pamats – N/P)
Konteksta rādītājs: Δ Latvijas energoietilpībā (avots: <i>Eurostat</i> (Pamats (2013. gads) – 310,6 kg naftas ekvivalenta/1000,00 EUR))				

2. tēma. *Privātā sektora konkurētspējas palielināšana ar inovāciju palīdzību*

Pārejas problēmas

Kaut arī Latvija ir spējusi veiksmīgi atgūties no zemākā punkta finanšu krīzes beigās, ar tās produktivitāti, kas vēl arvien ir par vienu trešdaļu zemāka nekā vidusmēra ES rādītāji, ilgtermiņā izaugsme var nebūt ilgtspējīga. Tā joprojām ir neaizsargāta pret strukturālajām nepilnībām un ārējiem satricinājumiem, piemēram, darbaspēka mazināšanos vai reģionālo nestabilitāti. Orientēšanās uz eksportu ir vāja un galvenokārt saistīta ar zemo tehnoloģiju produktiem. Ārvalstu tiešo ieguldījumu izplatība ir samērā neliela, un inovāciju attīstība – niecīga. Tomēr ir likti pamati strukturālajām reformām, kas atbalsta konkurētspējas programmu, un valdība īsteno tās 2012. gada visaptverošā konkurētspējas ziņojuma ieteikumus. Tomēr joprojām visaptveroša programma ietver:

- Latvijai būs nepieciešams vēl vairāk uzlabot uz eksportu orientētu ekonomiku un veicināt ārvalstu tiešo investoru iesaistīšanos. Lielāka atklātība ir priekšnoteikums plašākai jauno tehnoloģiju un ražošanas procesu pārvirzei uz Latviju un turpmākai to ieviešanai. Ņemot vērā mazo vietējo inovāciju apjomu, tas ir visdaudzsološākais ceļš uz inovatīvāku ekonomiku.
- Kā liecina ES rādītāji, tehnoloģiju pārceļšana no pētniecības iestādēm uz privāto sektoru vēl arvien ir niecīga, kaut gan valdība pēta, kā izmantot ES līdzekļus, lai veicinātu tehnoloģiju pārceļšanu un palielinātu sadarbību starp uzņēmumiem un zinātniekiem. Būtu jāveicina lielāka pētniecības orientēšanās uz komerciju.
- Energoefektivitāte Latvijas uzņēmumos joprojām ir ļoti zema. Noteikumi, kas varētu radīt ekonomiskos stimulus enerģijas taupīšanai, ir vāji attīstīti. Energoefektivitātes paaugstināšana varētu būt būtisks faktors produktivitātes palielināšanai.
- Kaut arī Latvijā ir labi attīstīta un stabila banku sistēma, nepieciešams paplašināt finansējuma apstākļus inovatīviem uzņēmumiem, lai ietvertu jaunus finanšu instrumentus, piemēram, privāto pašu kapitālu un riska kapitālu. Šobrīd tie ir vāji attīstīti un sadrumstaloti relatīvi mazos vietējos tirgos, jo vietējām biržām Baltijā mazinās likviditāte.
- Latvija gūst labumu no būtiskā ES strukturālo un ieguldījumu fondu sadalījuma 2014-2020 gados (5,6 miljardi eiro jeb aptuveni 3,3 procenti no gada IKP). Šis finansējums ir sagaidāms, ka arvien vairāk tiks novirzīts no tradicionālajiem instrumentiem, kuru pamatā ir dotācijas, uz aizvien komerciālākiem finanšu mehānismiem, kas piesaista privātos līdzekļus. Ir jāizveido oficiāli noteikts pamats šādam ES finansējumam, lai to varētu apvienot ar privāto investoru līdzekļiem. PPP sabiedriskajā infrastruktūrā ir viens šāds veids, kuru ir vērts attīstīt.

Operatīvā reaģēšana

- Lai veicinātu vietējā kapitāla tirgu attīstību un uzlabotu augošu MVU piekļuvi kapitālam, Banka turpinās darbu atbilstoši Baltijas IP un veiks ieguldījumus reģionālajos PK un RK fondos, kas darbojas Baltijā. Banka arī meklēs veidus, kā atbalstīt alternatīvu finansēšanas mehānismu attīstību, piemēram, kā kolektīvo un savstarpējo finansēšanu.
- Banka centīsies padziļināt iesaistīšanos uz zināšanām balstītas Latvijas ekonomikas veicināšanā, finansējot ieguldījumus inovācijās, pētniecībā un izstrādē, kā arī mūsdienu tehnoloģiju ieviešanā zināšanu ietilpīgās nozarēs un investējot un

apkopojot (konsolidējot) ar to saistītajā IKT (Informācijas komunikāciju tehnoloģijas) infrastruktūrā.

- Banka atbalstīs, izmantojot pašu kapitāla un ilgtermiņa parādu, uz eksportu orientētus uzņēmumus un inovatīvus augstas pievienotās vērtības preču ražotājus, tostarp Latvijas uzņēmumu pārrobežu ieguldījumus citās ERAB darbības valstīs, kur Bankas klātbūtne un līdzdalība var veicināt ieguldījumus. Mērķis būs arī resursu izmantošanas efektivitāte un, jo īpaši uzņēmumu ieguldījumi, kas saistīti ar energoefektivitāti.
- Lai palīdzētu veicināt ārvalstu tiešos ieguldījumus Latvijā, Banka atbalstīs ārvalstu uzņēmumu ieguldījumus, jo īpaši, ja tie ietver zināšanu pārnesi, labākās uzņēmējdarbības prakses pieņemšanu un/vai korporatīvās pārvaldības standartu uzlabošanu.
- Banka sadarbosies ar pašvaldībām, izstrādājot atbilstošas PPP struktūras, ja iespējams, galvenokārt, lai uzlabotu transporta infrastruktūras pakalpojumu sniegšanu valstī, kurā svarīgu ekonomikas daļu veido ar tranzītu saistītas uzņēmējdarbības jomas.

Politiskais dialogs un tehniskā palīdzība

- Banka turpinās darbu atbilstoši Baltijas IP, veidojot politisko dialogu kopā ar tirgus dalībniekiem un iestādēm, lai turpinātu uzlabot tiesisko un normatīvo vidi, kas ļautu Latvijā attīstīties RK/PK sektoram. Tas ietvers arī tehnisko palīdzību kompetences palielināšanai, agrīnā posma attīstības atbalstu, tīklu veidošanu un uzlabošanu, kā arī informācijas par RK/PK fondiem pieejamības palielināšanu.
- Banka cieši sadarbosies ar pašvaldībām, sniedzot konsultācijas par PPP projektu izstrādi un struktūru, un, kur iespējams, sniedzot arī finansējumu.

2. tēmas rezultātu struktūra: *Privātā sektora konkurētspējas palielināšana*

	PROBLĒMAS	MĒRĶI	DARBĪBAS	UZRAUDZĪBAS RĀDĪTĀJI
2.1.	Finansējuma iespējas inovatīviem uzņēmumiem joprojām ir ierobežotas	Stiprināt privātā sektora konkurētspēju, sniedzot investīcijas inovatīviem un uz eksportu orientētiem uzņēmumiem	<ul style="list-style-type: none"> Parāda un pašu kapitāla ieguldījumi uz eksportu orientētu un inovatīvu, augstas pievienotās vērtības preču ražotāju atbalstam, tostarp, ja nepieciešams, turpmāka moderno tehnoloģiju pieņemšanas un/vai Latvijas uz zināšanām balstītas ekonomikas attīstība 	<ul style="list-style-type: none"> Pierādījumi par veiksmīgu uz eksportu orientētu un inovatīvu uzņēmumu darbību, ko tieši vai netieši nodrošinājusi Banka (kvalitatīvais novērtējums) (pamats – n/p) Pierādījumi par vietējo uzņēmumu inovāciju izstrādi vai moderno tehnoloģiju ieviešanu Bankas ieguldījumu rezultātā (kvalitatīvais novērtējums) (pamats – n/p)
2.2.	Uz risku orientēts privātā akciju kapitāla un riska kapitāla tirgus joprojām ir vāji attīstīts un sadrumstalots	Dažādot finansējuma avotus, tostarp privātā akciju kapitālu un riska kapitālu kā alternatīvu banku sektora piedāvājumam	<ul style="list-style-type: none"> Saskaņā ar <i>Baltijas IP</i> investīcijas reģionālajos PK un RK fondos, kas paredzēti Baltijas valstīm, kuru atbalsta politiskais dialogs un tehniskā palīdzība, lai uzlabotu tiesisko un normatīvo vidi 	<ul style="list-style-type: none"> Pierādījumi par inovācijām paredzēta finansējuma pieejamību (piemēram, finansēto PK un RK fondu skaits) un no klienta līdzekļiem finansētu inovāciju uzņēmumu skaits (pamats – 0) Pierādījumi par normatīvās vides uzlabojumiem, kas veidojušies Bankas politiskā dialoga rezultātā (kvalitatīvais novērtējums) (pamats – n/p)
2.3.	Nepieciešama privātā sektora ieguldījumu un līdzdalības palielināšana, lai uzlabotu Latvijas transporta infrastruktūras pakalpojumu darbības vadību un finansiālo ilgtspēju	Palielināt privātā sektora vadīto risinājumu izmantošanu, lai nodrošinātu ilgtspējīgu finansēšanu (iespējams, sadarbībā ar ES fondiem) un efektīvu transporta infrastruktūras pakalpojumu pārvaldību	<ul style="list-style-type: none"> Veicināt privātā sektora līdzdalību un sekmēt PPP struktūru izmantošanu transporta infrastruktūrā, izmantojot finanses un politisko dialogu Politiskā dialoga veidošana par PPP projektu izstrādi un strukturēšanu, iespējams, kopā ar ES fondu piesaisti 	<ul style="list-style-type: none"> Pierādījumi par transporta infrastruktūras pakalpojumiem, kas veiksmīgi sniegti kā ārpalpojumi privātajam sektoram (piemēram, PPP) (kvalitatīvais novērtējums) (pamats – n/p) Pierādījumi par uzlabojumiem PPP vidē, kas veidojušies Bankas politiskā dialoga rezultātā (pamats – n/p)
Konteksta rādītājs: Δ Inovāciju sistēmu apakšrādītājs no <i>Adjusted Knowledge Economy Index</i> (pamats (2013. gads)– 5,87)				

3.3 Potenciālie riski valsts stratēģijas īstenošanā

ERAB spēju īstenot šo stratēģiju Latvijā ietekmēs vairāki faktori, kas ir ārpus Bankas kontroles. Ja iespējams, Banka darīs visu, lai mazinātu šos riskus, veicot proaktīvu un ilgstošu sadarbību ar klientiem, pašvaldībām un citām ieinteresētajām pusēm.

i. Rietumeiropā turpinās gausa izaugsme

ES ir būtisks Latvijas eksporta tirgus. Tādēļ jebkāda negatīva ietekme uz ES ekonomiku atspoguļosies valsts ekonomikā, kas samazinās iekšzemes kopproduktu no eksporta.

ii. Turpinās Ukrainas un Krievijas ģeopolitiskā spriedze

Latvijas tirdzniecības attiecības ar Krieviju ir ļoti ciešas, jo Krievija ir svarīgs eksporta tirgus un Latvijas enerģētikas avots. Izmaiņas ģeopolitiskajā situācijā, kas radās Ukrainas konflikta rezultātā, var pasliktināt galveno tirdzniecības partneru uzticēšanos tirgum un ekonomikas perspektīvām. Iespējamie paaugstinātie riski var arī atturēt ārvalstu investorus no ieguldījumu veikšanas, lai gan ERAB klātbūtne un atbalsts var to zināmā mērā mazināt.

iii. Zems investīciju līmenis korporatīvajā sektorā

Lai Banka varētu īstenot stratēģijas būtiskās daļas, arī korporatīvajam sektoram Latvijā ir jāveic ieguldījumi. Nedrošā ģeopolitiskā situācija varētu samazināt ieguldījumu apjomu Latvijā un, visticamāk, arī Latvijas uzņēmumu pārrobežu ieguldījumus, tādējādi samazinot Bankas iespēju skaitu.

3.4 Vides un sociālā ietekme uz Bankas ierosināto darbību

Latvijas smagās rūpniecības salīdzinoši zemais īpatsvars un lielās dabas vides platības mazina vairāku nozīmīgu vēsturisku jautājumu nozīmi, kas kaimiņvalstīs ir pārmantoti no iepriekšējiem režīmiem. Neņemot vērā to, arī Latvija, tāpat kā pārējās valstis, saskaras ar virkni vides un sociālo problēmu, kur līdztekus pastāv attīstības, labas vides un sociālā pārvaldība. Šīs problēmas var atrisināt un sasniegt ilgtspējīgu attīstību, atbalstot projektus Latvijā un piemērojot Bankas vides un sociālo politiku (2014. gads).

Kopš iestāšanās Eiropas Savienībā un uzsākot ES direktīvu īstenošanu, Latvija ir panākusi būtiskus uzlabojumus vides un sociālajā programmā. Ir jāveic papildu uzlabojumi, kas saistīti ar enerģētikas nozares vēsturisko struktūru un tās atkarību no iekšzemes ražošanai paredzētās elektroenerģijas un kurināmā importa. Turklāt pašvaldību un valsts infrastruktūras nepietiekamais finansējums joprojām ir liela problēma, jo īpaši attiecībā uz atkritumu apsaimniekošanu, notekūdeņu un sabiedriskā transporta sistēmām. Banka ir palīdzējusi un turpina palīdzēt finansēt projektus, kuru mērķis ir panākt atbilstību ES standartiem.

2015. gada pirmajā pusē Latvija kā ES Padomes prezidējošā valsts pārraudzīja pasākumus un vadīja diskusijas, kas attiecas uz nepieciešamajiem vides jautājumiem, kuri pieņemami ES līmenī un īstenojami Latvijā, tādējādi pierādot Latvijas apņemšanos attiecībā uz turpmāko vides programmas attīstību un uzlabošanu. Latvijas 2015. gada prezidentūra arī uzsvēra iekļaujošu un ilgtspējīgu līdzdalību darba tirgū.

Tomēr vēl arvien ir būtiski neatrisināti uzdevumi, jo īpaši saistībā ar enerģijas nozares pārstrukturēšanu, lai sasniegtu ES vides standartus, jo īpaši attiecībā uz iekšzemes elektroenerģijas ražošanu, izmantojot importēto fosilo kurināmo. Nesen uzsāktā ES rūpniecisko emisiju direktīvas ieviešana ir izaicinājums daudziem operatoriem, galvenokārt tādēļ, ka pēc 2016. gada esošajām iekārtām būs jāatbilst labākajiem pieejamajiem tehniskajiem paņēmieniem. Citās nozarēs Latvija saskaras ar nepieciešamību atteikties no enerģijas importa atkarīgas ekonomikas un izmantot jaunākās un modernākās nefosilā kurināmā ražošanas priekšrocības, piemēram, atjaunojamo energoresursu ražošanu. Nepieciešamajiem ieguldījumiem būs vajadzīgs ievērojams kapitāls un tehnoloģiskā kompetence. Banka šajā procesā palīdzēs Latvijai īstenot no enerģētikas atkarīgu zemas oglekļa emisijas stratēģiju un turpinās palīdzēt rūpniecības nozares pārstrukturēšanā. Tas atbilst Bankas stratēģijai stiprināt enerģētisko drošību un energoefektivitātes uzlabošanu.

Izaicinājumi pastāv arī dzimumu diskriminācijas pārvarēšanā nodarbinātības jomā saistībā ar personāla atlases praksi, nepilna darba laika iespēju trūkumu darba tirgū, elastīga darbalaika režīma trūkumu, diskrimināciju pret sievietēm, pamatojoties uz vecumu un ģimenes stāvokli, jo īpaši privātajā sektorā, kā arī augstu seksuālās uzmākšanās izplatību darba vietā. Banka šajā procesā palīdzēs, nodrošinot projektos iespēju identificēt un pārvarēt esošos dzimumu aizspriedumus personāla atlasē un nodarbinātības praksē, tādējādi nodrošinot, ka sievietes var gūt labumu vienlīdzīgi ar vīriešiem.

3.5 ERAB sadarbība ar Eiropas Savienību un daudzpusējām attīstības bankām

- ERAB turpinās strādāt cieši kopā ar EIB, EIF, ZIB un ES un aktīvi saskaņot centienus, lai uzlabotu savu ieguldījumu finansējuma sviru, vajadzības gadījumā kopīgi iesaistoties politiskajā dialogā ar Latvijas iestādēm, piemēram, izstrādājot PPP projektus. Banka meklēs iespējas līdzfinansēt projektus kopā ar EIB un/vai ZIB, jo īpaši, lai palielinātu privātā sektora līdzdalību infrastruktūras un enerģētikas jomā.
- Banka arī turpinās sadarboties ar EIB, EIF un ZIB, atbalstot jaunu Finanšu Instrumentu izstrādi un izmantošanu, lai veicinātu ES līdzekļu efektīvāku izlietošanu.

1. PIELIKUMS. POLITISKAIS NOVĒRTĒJUMS

Latvijas Republika ir uzņēmusies saistības un piemēro daudzpartiju demokrātijas, plurālisma un tirgus ekonomikas principus saskaņā ar Bankas dibināšanas līguma 1. pantu.

Latvija kopš neatkarības atjaunošanas 1991. gadā ir sekmīgi turpinājusi daudzpartiju demokrātijas nostiprināšanu. Pastāv konstitucionālā un tiesiskā sistēma plurālistiskai parlamentārai demokrātijai. Politiskās sistēmas izpildvaras, likumdevējvaras un tiesu varas šķirtība un cilvēktiesību un pamatbrīvību ievērošanas nodrošināšana saskaņā ar Eiropas Padomes novērtējumu lielā mērā atbilst starptautiskajiem un Eiropas standartiem. Plašsaziņas līdzekļi ir plurālistiski, un pilsoniskā sabiedrība ir dinamiska un daudzveidīga. Vēlēšanas notiek tādā veidā, ko EDSO (Eiropas Drošības un sadarbības organizācija) un Eiropas Padome uzskata par brīvām un atbilstošām starptautiskajiem standartiem. Par Eiropas Savienības dalībvalsti Latvija kļuva 2004. gadā, bet eirozonai pievienojās 2014. gadā.

Kopš iepriekšējās stratēģijas ieviešanas Latvija ir veikusi turpmāku virzību visās demokrātisko reformu jomās. Tomēr dažas problēmas pastāv, piemēram, tiesiskuma un minoritāšu jautājumā.

Brīvas vēlēšanas un pārstāvju valdība

Saskaņā ar EDSO Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību biroja (EDSO DICB) novērtējumu vēlēšanu tiesiskais regulējums, kas pēdējo reizi tika grozīts 2014. gadā, kopumā nodrošina stabilu pamatu demokrātisku vēlēšanu norisei. Pēdējās vēlēšanas notika 2014. gada oktobrī. Vēlēšanās bija konkurence, un vēlētajiem tika dota dažādu politisko alternatīvu izvēle. Kaut arī pastāv etniskais un lingvistiskais dalījums, kampaņa notika tādos apstākļos, kurus raksturo vārda, biedrošanās un pulcēšanās brīvības ievērošana. Balsošanas process tika labi pārvaldīts, un vēlēšanu administrācija veica savus pienākumus objektīvi un pārredzami. Tomēr EDSO DICB piedāvāja vairākus ieteikumus, kas attiecas uz kandidātu tiesībām, vēlēšanu novērošanu, balsošanas noslēpumu un visaptverošu politisko līdzdalību.³

Latvija ir parlamentāra republika, kuras likumdevēja varu īsteno parlaments ar 100 deputātiem, kas apstiprina valdību un ievēl prezidentu. Pastāv efektīva kontroles un līdzsvara sistēma starp varas līmeņiem. Likumdevēja vara ir neatkarīga, un tai ir tiesības pieprasīt atbildību no valdības. Galvenos politiskos lēmumus pieņem vēlētas amatpersonas, kuru pilnvarojumam faktiski pārvaldīt nav nedemokrātisku ierobežojumu.

Pilsoniskā sabiedrība, plašsaziņas līdzekļi un līdzdalība

Konstitūcija nostiprina tiesības veidot apvienības, politiskās partijas un arodbiedrības. Pilsoniskā sabiedrība ir daudzveidīga un neatkarīga, un pastāv vairāki pilsoniskās un politiskās līdzdalības kanāli. Brīvība dibināt politiskās partijas tiek īstenota praksē, un to pierāda būtiska opozīcija, tostarp partija, kas pārstāv krievu valodā runājošo Latvijas minoritāti, kura var brīvi rīkot kampaņas un iebilst pret valdības iniciatīvām. Tomēr politiskās partijas tiek dalītas pēc tautības, un partijas, kas pārstāv krievu valodā runājošos, parasti tiek izslēgtas no valsts valdības koalīcijas.

Mediju vide ir plurālistiska. Tajā ietilpst valsts un privātās raidorganizācijas un piedāvā iedzīvotājiem plašu politisko uzskatu diapazonu. Tomēr plašsaziņas līdzekļu īpašumtiesības ir

³ EDSO/DICB: Saeimas vēlēšanas 2014. gada 4. oktobrī, Vēlēšanu novērtējuma misijas nobeiguma ziņojums, 2014. gada 18. decembris, 1.–2., 16.–18. lpp.

koncentrētas, un tām trūkst pārredzamības. Cenzūra ir aizliegta, bet goda un cieņas aizskaršana ir noziedzīgs nodarījums.⁴

Tiesiskums un tiesu iestāžu pieejamība

Ir ieviesti likumdošanas un institucionālie aizsardzības pasākumi tiesību pārākuma un tiesu varas neatkarības īstenošanai. Konstitūcija garantē ikvienam tiesības uz taisnīgu tiesu, un iedzīvotājus nedrīkst patvaļīgi arestēt vai aizturēt. Tiesību akti attiecas vienādi uz valdību un iedzīvotājiem. Kaut arī kopš pēdējās stratēģijas pieņemšanas ir panākti uzlabojumi tiesu reformas jomā, tā joprojām sastopas ar zemu sabiedrības uzticības līmeni. Ir radušās bažas, jo īpaši attiecībā uz bieži atliktu lietu iztiesāšanu, tostarp lietās, kur persona, gaidot nolēmumu, atrodas apcietinājumā.⁵

Transparency International 2015. gada korupcijas uztveres indeksā Latvija ierindojās 40. vietā no 168 novērtētajām valstīm (uzlabojums no 43. vietas 2014. gadā)⁶. Kopš pēdējās stratēģijas pieņemšanas Latvijā vēl vairāk ir nostiprināta tiesiskā un iestāžu sistēma, lai nepieļautu un novērstu korupciju. Eiropas Padomes Pretkorupcijas starpvalstu grupa (*GRECO*) izteica Latvijai atzinību par to, ka tā ir īstenojusi gandrīz visus ieteikumus, kas attiecas uz apsūdzību celšanu un politiskā finansējuma pārredzamību.⁷ Tomēr 2015. gadā *GRECO* arī norādīja, ka nav īstenoti visi ieteikumi attiecībā uz korupcijas novēršanu saistībā ar parlamenta deputātiem, tiesnešiem un prokuroriem.⁸

Pilsoniskās un politiskās tiesības

Runas, informācijas, reliģijas, sirdsapziņas, kustības, biedrošanās, pulcēšanās un privātīpašuma pamatbrīvības ir pilnībā garantētas Satversmē un arī apstiprinātas praksē.

Pēdējā Apvienoto Nāciju Organizācijas vispārējā regulārajā pārskatā Latvija tika vērtēta 2011. gadā. Attiecībā uz pastāvošajiem trūkumiem lielākā daļa ieteikumu bija saistīti ar sieviešu tiesībām (21,43 procenti no visiem ieteikumiem). Kopš tā laika Latvija ir ieviesusi pasākumus, lai mazinātu dzimumu nevienlīdzību, lai gan sievietes joprojām saņem vidēji mazāku atalgojumu. Sieviešu deputātu īpatsvars parlamentā 2011. gadā samazinājās no 23 procentiem līdz 18 procentiem 2014. gadā. Tomēr ministru prezidente un parlamenta spīkere ir sievietes, un 30 procenti ministru līmeņa amatos ir sievietes. 2014. gadā ANO Cilvēktiesību komiteja izteica nožēlu, ka Latvijā nav konkrētu tiesību aktu par vardarbību ģimenē.⁹

⁴ EDSO/DICB (2014. gads): Saeimas vēlēšanas 2014. gada oktobrī, Vēlēšanu novērtējuma misijas nobeiguma ziņojums, 2014. gada 18. decembris, 2., 18. lpp.

⁵ ANO Cilvēktiesību komiteja (2014. gads): Noslēguma apsvērumi attiecībā uz trešo periodisko ziņojumu par Latviju attiecībā uz Starptautisko paktu par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām, 5., 7. lpp.

⁶ *Transparency International* (2015. gads): Korupcijas uztveres indekss 2015. gadā: <http://www.transparency.org/cpi2015/results>

⁷ *GRECO* (2014. gads): Trešā novērtēšanas kārta. Papildinājums otrajam atbilstības ziņojumam par Latviju: Apsūdzības celšana un partiju finansējuma pārredzamība.

⁸ *GRECO* (2015. gads): Ceturtā novērtēšanas kārta. Korupcijas novēršana attiecībā uz parlamenta deputātiem, tiesnešiem un prokuroriem. Atbilstības ziņojums, 11.–12. lpp.

⁹ ANO Cilvēktiesību komiteja (2014. gads): Noslēguma apsvērumi attiecībā uz trešo periodisko ziņojumu par Latviju attiecībā uz Starptautisko paktu par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām, 7. lpp.

ANO Cilvēktiesību komiteja Trešajā ziņojumā par Latviju uzsvēra arī bažas par „nepilsoņu” un valodas minoritāšu stāvokli.¹⁰ Šie abi jautājumi ir liels izaicinājums, jo valstī ir prāva krievu valodā runājoša minoritāte un 13 procenti iedzīvotāju ir nepilsoņi.

Satversmē ir noteiktas garantijas pret vajāšanu, iebiedēšanu un spīdzināšanu, un tās ir apstiprinātas praksē.

¹⁰ANO Cilvēktiesību komiteja (2014. gads): Noslēguma apsvērumi attiecībā uz trešo periodisko ziņojumu par Latviju attiecībā uz Starptautisko paktu par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām, 3. lpp.

2. PIELIKUMS. ATLASĪTIE EKONOMISKIE RĀDĪTĀJI

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
						<i>Prognose</i>	
Rezultāts un izdevumi	<i>(Procentuālās izmaiņas reālos skaitļos)</i>						
IKP	-3.8	6.2	4.0	3.0	2.4	2.7	3.1
Privātais patēriņš	2.8	3.0	3.2	5.1	2.3	na	na
Valsts patēriņš	-8.1	3.0	0.3	1.6	4.9	na	na
Bruto ieguldījumi pamatkapitālā	-20.0	24.2	14.5	-5.2	1.3	na	na
Preču un pakalpojumu eksports	13.4	12.0	9.8	1.1	3.1	na	na
Preču un pakalpojumu imports	12.4	22.0	5.4	-0.2	0.8	na	na
Ražošanas bruto produkcija, izņemot būvniecību	14.4	8.9	6.2	-0.3	-0.9	3.4	na
Darba tirgus¹	<i>(Pārmaiņas procentos)</i>						
Bruto mēneša vidējā izpeļņa ekonomikā (gada vidējā)	-3,4	4,3	3,8	4,5	6,8	na	na
Reālās LCU darba samaksas pieaugums	-2,3	0,1	1,5	4,5	6,2	na	na
Bezdarba līmenis (gada vidējais)	19,5	16,2	15,0	11,9	10,8	9,9	na
Cenas	<i>(Pārmaiņas procentos)</i>						
Patēriņa cenas (gada vidējās)	-1.2	4.2	2.3	0.0	0.7	0.2	na
Patēriņa cenas (uz gada beigām)	2.5	4.0	1.6	-0.4	0.2	0.4	na
Finanšu rādītāji	<i>(% no IKP)</i>						
Vispārējās valdības bilance	-8.5	-3.4	-0.8	-0.9	-1.6	-1.2	na
Vispārējās valdības ieņēmumi	36.2	35.6	36.1	35.9	35.6	na	na
Vispārējās valdības izdevumi	44.7	39.0	36.9	36.8	37.1	na	na
Vispārējās valdības parāds	47.5	42.8	41.4	39.1	40.6	36	na
Monetārā un finanšu nozare	<i>(Pārmaiņas procentos)</i>						
Eirozona, plašā nauda (M2, uz gada beigām)	2,1	2,0	4,4	2,4	3,5	5,3	na
Privātajam sektoram izsniegtie kredīti (uz gada beigām)	-3,5	-6,6	-10,5	-6,3	-8,9	na	na
Ienākumus nenesošu kredītu attiecība (uz gada beigām)	19,0	17,2	11,1	8,3	6,9	na	na
Procenti un valūtas maiņas kursi	<i>(Ar procentiem gadā, uz gada beigām)</i>						
ECB noguldījumu likme	0,25	0,25	0,00	0,00	-0,20	-0,30	na
ECB galveno refinansēšanas operāciju likme	1,00	1,00	0,75	0,25	0,05	0,05	na
ECB aizdevuma iespēja uz nakti	1,75	1,75	1,50	0,75	0,30	0,30	na
Ārējais sektors	<i>(% no IKP)</i>						
Norēķinu konts	2,3	-2,8	-3,3	-2,3	-3,1	na	na
Ārējā bilance	-9,5	-12,1	-12,0	-11,3	-10,0	na	na
Preču eksports	36,8	42,1	44,8	43,2	42,6	na	na
Preču imports	46,3	54,1	56,8	54,4	52,6	na	na
Ārvalstu tiešie ieguldījumi, ienākošie	1,6	5,2	3,9	2,9	1,5	na	na
Bruto ārējais parāds	165,8	145,8	137,2	131,3	138,7	na	na
Ārpusbilances posteņi	<i>(Nominālvērtības kā norādīts)</i>						
Iedzīvotāju skaits (uz gada beigām, tūkstoši)	2 074.6	2 044.8	2 023.8	2 001.5	1 986.1	1 971.3	na
IKP (miljardos eiro)	17.8	20.1	22.0	22.8	23.6	24.2	na
IKP uz vienu iedzīvotāju (eiro)	8 566.7	9 851.4	10 862.1	11 394.1	11 873.0	12 285.1	na
Nozares, tostarp būvniecības īpatsvars IKP (procentos)	23.6	23.7	23.9	23.4	23.3	na	na
Lauksaimniecības īpatsvars IKP (procentos)	4.5	4.1	4.3	4.1	4.1	na	na
Ienākošā naudas plūsma no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem (miljonos eiro)	286,5	1045,4	863,2	680,2	448,6	na	na
Ārējais parāds/preču un pakalpojumu eksports (procentos)	312,9	252,1	225,4	221,1	240,3	na	na

1 Skaitļi neietver ārpus valsts izbraukušos strādājošos.

3. PIELIKUMS. PĀREJAS PROBLĒMU NOVĒRTĒJUMS

Tirgus str.:	Tirgus inst.:	Galvenās problēmas:
KOMERCSABIEDRĪBAS		
Lauksaimniecības uzņēmējdarbība		
Mazs	Vidējs	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Finansējuma pieejamības uzlabošana, jo īpaši attiecībā uz primāro lauksaimniecību.
Ražošana un pakalpojumi		
Nenožīmīgs	Mazs	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Īstenot labāko starptautisko praksi saistībā ar noteikumiem un standartiem cīņai pret nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu; ▪ Vēl vairāk samazināt birokrātiskās procedūras un ēnu ekonomikas apmēru, lai Latvija kļūtu par pievilcīgāku galamērķi ārvalstu tiešajām investīcijām; ▪ Veicināt uzlaboto vides un energoefektivitātes pārvaldības prakses standartu pieņemšanu.
Nekustamais īpašums		
Mazs	Nenožīmīgs	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Lai gan nozare jau ir labi attīstīta, varētu turpmāk palielināt inovatīvu būvniecības tehniku un tehnoloģiju iekļūšanu tirgū, tostarp tādu, kas saistīti ar energoefektivitāti; ▪ Turpmāk arī jāpilnveido process, kas saistīts ar būvniecības atļaujām.
IKT		
Mazs	Nenožīmīgs	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pārdot atlikušās valdībai piederošās fiksēto līniju īpašnieka <i>Lattelecom</i> un mobilo sakaru operatora <i>LMT</i> akcijas; ▪ Vēl vairāk palielināt konkurenci kabeļu segmentā.
ENERĢĒTIKA		
Dabas resursi		
Vidējs	Nenožīmīgs	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pabeigt nošķiršanas un liberalizācijas procesu gāzes nozarē; ▪ Mudināt privāto dalībnieku ienākšanu Latvijas gāzes tirgū, lai izveidotu konkurētspējīgu gāzes tirgu; ▪ Veicinot konkurenci naftas produktu izplatīšanas segmentā.
Ilgspējīga enerģija		
Vidējs	Mazs	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uzlabot projekta izstrādi, jo īpaši mājokļu un MVU sektorā; ▪ Papildu jaudas nodrošināšana tādu projektu finansēšanas īstenošanai, kas saistīti ar oglekļa dioksīdu.
Elektriskā jauda		
Vidējs	Nenožīmīgs	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Palielināt privātā sektora līdzdalību ražošanas un mazumtirdzniecības energoapgādē; ▪ Palielināt elektroenerģijas tirdzniecību ārpus robežām un reģionālo integrāciju.

INFRASTRUKTŪRA		
Ūdens un notekūdeņi		
Mazs	Mazs	<ul style="list-style-type: none"> Uzlabot līgumattiecības ārpus galvaspilsētas; Lielāka privātā sektora līdzdalība; Neatkarīgas tarifu noteikšanas metodikas ieviešana.
Pilsētas transports		
Mazs	Mazs	<ul style="list-style-type: none"> Vienotākas plānošanas un noteikumu ieviešana pilsētas transporta nozarē Rīgā; Lielāka privātā sektora iesaistīšana; Uzlabotas līgumsaistības ar skaidriem darbības mērķiem, jo īpaši mazākās pilsētās.
Ceļi		
Vidējs	Vidējs	<ul style="list-style-type: none"> Konkurences uzlabojumi ceļu uzturēšanā un uz rezultātiem balstītu līgumu ieviešana; PPP projektu izstrāde saskaņā ar starptautisko paraugpraksi.
Dzelzceļš		
Mazs	Nenozīmīgs	<ul style="list-style-type: none"> Turpmāka privātā sektora līdzdalības uzlabošana; Turpmāka liberalizācija un pastiprināta konkurence tirgū; Vairākveidu transporta tīklu attīstība un darbība.
FINANŠU IESTĀDES		
Bankas		
Mazs	Mazs	<ul style="list-style-type: none"> Jaunu inovatīvu produktu (piemēram, produktu, kas saistīti ar oglekļa dioksīdu un energoefektivitāti) izstrāde un izaugsmes veicināšana.
Apdrošināšana un citi finanšu pakalpojumi		
Mazs	Mazs	<ul style="list-style-type: none"> Attīstīt un veicināt jaunu inovatīvu apdrošināšanas produktu izaugsmi.
Mikrouzņēmumi, mazie un vidējie uzņēmumi		
Vidējs	Mazs	<ul style="list-style-type: none"> Izstrādāt investīciju instrumentus un garantijas, kas pieejamas MVU, jo īpaši ārpus galvaspilsētas; Palielināt apmācību un konsultāciju pakalpojumu apjomu, lai uzlabotu MVU finanšu pārskatu iesniegšanu un uzņēmējdarbības praksi; Uzlabot piekļuvi specializētam finansējumam no privātiem komerciāliem avotiem un veicinot riska kapitāla ieguldījumus mazos un vidējos uzņēmumos.
Privātais kapitāls		
Vidējs	Vidējs	<ul style="list-style-type: none"> Paplašināt uzņēmumu piekļuvi PK un RK finansējumam, veicinot jaunas oficiālas kvalitātes PK un RK fondu ieviešanu (tādu, kas koncentrējas uz Baltiju); Veicināt ar RK saistīto „ekosistēmu” izveidi valstī (piemēram, veicinot uzlabotu uzņēmējdarbības akcelatoru efektivitāti).
Kapitāla tirgi		
Vidējs	Mazs	<ul style="list-style-type: none"> Veicināt likviditāti vietējā kapitāla tirgos, tostarp attīstot vietējo iestāžu un privāto investoru bāzes pieaugumu.

EKONOMISKĀS IEKĻAUSĀNAS¹¹ TRŪKUMU NOVĒRTĒJUMS – LATVIJA

EKONOMISKĀ IEKĻAUSĀNA		
Iekļaušanas trūkumu joma	Iekļaušanas trūkumi	Galvenās problēmas
Jaunatne		
Iespējas jauniešiem	Vidējs	<ul style="list-style-type: none"> Uzlabot jauniešu nodarbinātības attīstības ceļus, veicinot jaunu sadarbību starp vietējiem privātā sektora darba devējiem un izglītības sniedzējiem, ar mērķi attīstīt mācīšanās iespējas, kuru pamatā ir darbs. Atbalstīt pastāvīgu valsts jauniešu politikas programmu attīstību (piemēram, garantijas jauniešiem), uzlabojot jauniešu darba tirgus rezultātus.
Izglītības kvalitāte	Vidējs	<ul style="list-style-type: none"> Latvijas izglītības sistēmas kvalitātes uzlabošana, īpašu uzmanību pievēršot profesionālai izglītībai un apmācībai, lai nodrošinātu, ka jauniešu prasņu kopums atbilst privātā sektora darbaspēka pieprasījumam. Paredzēts īstenot, atbalstot iniciatīvas, lai iekļautu privātā sektora uzņēmumus valsts kvalifikācijas sistēmas izveidē.
Dzimums		
Darba prakse	Liels	<ul style="list-style-type: none"> Stimulēt klientus uzlabot cilvēkresursu politiku attiecībā uz vienlīdzīgu iespēju praksi, tostarp vienlīdzīgas samaksas praksi, piekļuvi bērnu aprūpei un ne-diskriminācijas praksi. Atbalstīt politisko dialogu saistībā ar dzimumu līdztiesību, vislabāk lielākas nevienlīdzības kontekstā.
Nodarbinātības un uzņēmumu īpašumtiesības	Vidējs	<ul style="list-style-type: none"> Atbalstīt nepārtrauktas sieviešu nodarbinātības uzlabošanas un vienlīdzīgas karjeras attīstības iespējas. Uzlabot piekļuvi sievietēm paredzēto vadītāju programmām, lai uzlabotu sieviešu virzības ceļus uz vadošiem amatiem.

¹¹ ERAB Ekonomiskās iekļaušanas trūkumu apskatā ietverts visu ERAB darbības valstu novērtējums par iestādēm, tirgiem un izglītības sistēmu attiecībā uz to spēju paplašināt personām ekonomiskās iespējas neatkarīgi no viņu dzimuma, vecuma vai dzimšanas vietas. Šajā trūkumu apskatā novērtē atšķirības *iespējās* darba ņēmējiem vecumā no 15 līdz 24 gadiem un vecākiem, kā arī starp sievietēm un vīriešiem – nevis iespēju *līmeņus*. Šajā valsts stratēģijā ir uzskaitīti trūkumi, ja pastāv šādi integrācijas trūkumi un tie ir lielāki par nelieliem. Šie trūkumi atbilst ERAB 2014. gada iekļaušanas trūkumu pārskata precizētajam variantam.

Veselības aprūpes pakalpojumi	Vidējs	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Atbalstīt labāku piekļuvi veselības aprūpei sievietēm un tās kvalitāti (jo īpaši, lai uzlabotu kontracepcijas izplatību) kā daļu no cilvēkresursu politikas uzlabošanas iniciatīvas. ▪ Uzlabot kvalitatīva dzeramā ūdens pieejamību un ilgtspējīgus tādu notekūdeņu pakalpojumus, kas novērstu inficēta ūdens radītas slimības, īpašu uzmanību pievēršot sievietēm, kur var izveidot tiešu saikni starp ūdens kvalitātes uzlabojumu un sieviešu veselību (piemēram, ekonomiskās iespējas).
Reģioni		
Piekļuve pakalpojumiem	Vidējs	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uzlabot ūdens un notekūdeņu infrastruktūru tajās vietās Latvijā, kur tā ir nepietiekama, jo īpaši, ja tās kvalitātes trūkuma un ierobežotas piekļuves dēļ rodas inficēta ūdens radītas slimības.
Izglītība	Vidējs	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Teritoriālās kohēzijas veicināšana, uzlabojot pieeju kvalitatīvai apmācībai un mācīšanās iespējām, kuru pamatā ir darbs, vietējiem iedzīvotājiem, galvenokārt lauku reģionos. ▪ Attīstīt iespējas jauniešiem ar sociālā riska statusu, nodrošinot uzlabotu, karjeras konsultantu ieteiktu profesionālo orientāciju un profesionālās kompetences, vislabāk, iesaistoties privātajam sektoram.

4. PIELIKUMS. TIESĪBU PĀREJA

Ievads

Šajā pielikumā ir noteiktu tiesību jautājumu kritiska analīze, kas attiecas uz Bankas ieguldījumu stratēģiju Latvijā turpmākajā periodā. Tās pamatā ir ERAB juridiskās pārejas programmas ietvaros veikts komerclikumu novērtējums.¹² Vienkāršības labad analīze ir sniegta kopā ar šajā valsts stratēģijā noteiktajām galvenajām stratēģiskajām ievirzēm.

1. Enerģētiskās drošības stiprināšana un energoefektivitātes uzlabošana

Latvija ir lietderīgās enerģijas importētājs, un tās enerģijas tīkli joprojām lielā mērā ir izolēti no ES, valsts joprojām ir ļoti atkarīga no Krievijas fosilā kurināmā. Saskaņā ar jaunāko enerģētikas stratēģiju 2030. gadam, kuru pieņēma 2013. gadā, enerģētiskā drošība ir galvenā prioritāte valstī. Galvenie pasākumi, lai sasniegtu šo mērķi, ir noteikti ilgtspējīgas energoapgādes nodrošināšana, energoefektivitātes veicināšana un atjaunojamo energoresursu (AER) izmantošana.

Jaunākie uzlabojumi ietver Klaipēdas sašķidrinātās gāzes termināļa pabeigšanu Lietuvā (kas sāka darboties 2014. gadā), kas ir plānots kā reģionālais centrs Baltijas valstīs, kā arī divu jaunu reģionālo elektroenerģijas starp-savienojumu būvniecība (pirmais sāka darboties 2015. gada beigās un otrais plānots 2016. gadā). Tomēr šiem centieniem, kuru mērķis ir nodrošināt vienmērīgu reģionālā elektroenerģijas tirgus darbību un Latvijas enerģētikas tīklu integrāciju ES, ir nepieciešama papildu uzmanība. Zināms progress vērojams konkurences uzlabošanā elektroenerģijas un gāzes tirgos, jo, kaut arī vairākas reizes notika vilcināšanās, 2015. gada janvārī valsts pilnībā atvēra elektroenerģijas mazumtirdzniecības tirgu, bet gāzes tirgus liberalizāciju un nošķiršanu no pārvades sistēmas operatora ir paredzēts pabeigt līdz 2017. gadam.

Tiek veikti nepieciešamie pasākumi, kas jāpieņem, lai iekļautos termiņā, piemēram, 2015. gada septembrī, regulators akceptējis trešās puses piekļuves dabas gāzes nosūtīšanas un glabāšanas infrastruktūrai noteikumus kā arī valdība ir sagatavojusi plānu Latvijas Gāzes monopola situācijas sadalīšanai, kas nodrošinātu liberalizētā tirgus atbalsta funkciju, tostarp regulējot trešo pušu piekļuvi infrastruktūrai. Nepieciešamo pasākumu izskatīšanai ar mērķi nodrošināt tirgus liberalizāciju un tālāku šī mērķa atbalstošu likumdošanas regulējumu vajadzētu saglabāties kā valdības prioritātei.

Atjaunojamā enerģija (AER)

AER izmantošanas veicināšana un virzība uz valsts noteikto AER mērķi 2020. gadam (40 procenti no bruto gala enerģijas patēriņa līdz 2020. gadam) ir viena no valdības prioritātēm. Sākot ar 2013. gadu, atjaunojamo energoresursu daļa bija 37,1 procenti no kopējā gala enerģijas patēriņa, un ir radušās bažas attiecībā uz valsts spēju izpildīt 2020. gada mērķi. Pastāv bažas, jo īpaši attiecībā uz mērķi par atjaunojamo energoresursu ieviešanu transporta nozarē (10 procenti līdz 2020. gadam), jo 2012. gadā šis skaitlis bija tikai 3,1 procenti.

¹² Skatīt www.ebrd.com/law

AER izmantošanu regulē vairāki valsts juridiskie noteikumi, ieskaitot Elektroenerģijas Tirgus Likums un Enerģētikas likums, kā arī tādi sekundārās likumdošanas noteikumi kā par elektrības ražošanu no atjaunojamiem resursiem vai arī elektrības ražošanas jaudu akceptēšana aizvietojošā Direktīvu 2009/28/EC par atjaunojamās enerģijas lietošanas veicināšanu.

Pašreizējie atbalsta pasākumi atbalsta subsidēto tarifu (aizturēts līdz 2016. gadam). Piekļuve elektroenerģijai no AER ir pakļauta vispārējiem tiesību aktiem enerģētikas jomā, ko reglamentē galvenais princips, kas aizliedz diskrimināciju. Apkure un dzesēšana lielā mērā tiek veicināta ar EU fondu finansējumu. AER iekārtas un to izmantošanu veicina ar sertifikācijas sistēmas palīdzību AER sistēmu ierīkotājiem un pienākumu izmantot AER apkurei un dzesēšanai jaunām un atjaunotām ēkām.

Latvija 2002. gadā ratificēja ANO Vispārējo konvenciju par klimata pārmaiņām un Kioto protokolu un ir sasniegusi mērķi līdz 2012. gadam par 8 procentiem samazināt kopējās siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijas (salīdzinot pret 1990. gadu). Saskaņā ar Kioto otro saistību periodu (2013-2020) kopējais ES valstu un Islandes mērķis ir SEG samazināšana salīdzinājumā ar 1990. gadu. Latvija īsteno virkni starpnozaru klimata maiņas mazināšanas politiku un pasākumus, kas ietver piesārņojošo emisiju kontroli un samazināšanu, piedalās Kioto protokola elastīgajos mehānismos vai īsteno ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmu. Tomēr neskatoties uz progresu Latvija joprojām ir to valstu vidū, kurām ir vislielākās SEG emisijas pret IKP – vislielāko daļu no tām veido enerģijas sektors (ieskaitot degvielas patēriņu transportā).

Gāzes tirgus liberalizācija un AER tiesību aktu attīstīšana ir divi svarīgi jautājumi valdības reformu programmā. Lai gan ir panākts zināms progress, darbs būs jāturpina intensīvāk. Pašreizējie termiņi (2017. gads gāzes tirgus liberalizācijai un 2020. gads AER mērķiem attiecībā uz AER īpatsvaru) nodrošina reālus mērķus, kuru sasniegšanai jāstrādā, un šo darbu ir nepieciešams stingri uzraudzīt it īpaši transporta sektorā. Stabilitāte un konsekvence attiecībā uz AER pašreizējiem un plānotajiem atbalsta pasākumiem ir svarīga attiecībā uz investīcijām un valsts AER mērķu sasniegšanu un virzību uz enerģētisko drošību. Vēl viena valdības prioritāte ir reģionālā tirgus savienojumu veicināšana un integrācija ES tirgū, kur darbības ir jāveic saskaņoti ar citiem reģionālajiem dalībniekiem (Baltijas valstīm).

Energoefektivitāte (EE)

Latvija ir viena no visenergo-ietilpīgākajām ES ekonomikām, jo tās energoietilpības rādītāji ir ievērojami augstāki nekā vidēji ES. EE veicināšana ir noteikta kā viens no galvenajiem pasākumiem, lai sasniegtu enerģētiskās drošības mērķus, kas atzīti valsts enerģētikas stratēģijā 2030. gadam. Tiesību akti, kas regulē EE veicināšanu, ir saistīti ar 2010. gadā pieņemto Enerģijas galapatēriņa efektivitātes likumu (EE likums) un 2008. gadā pieņemto Ēku energoefektivitātes likumu (ĒEL likums). EE likuma mērķis ir arī enerģijas pakalpojumu tirgus attīstība, tostarp energopakalpojumu uzņēmumu darbības regulēšana. Tomēr tirgus vēl ir jāattīsta. ĒEL likums koncentrējas uz energoresursu racionālas izmantošanas veicināšanu un ēku energoefektivitātes uzlabošanu.

Ir bijusi aizkavēšanās ar jaunā likuma par energoefektivitāti pieņemšanu (darba dokumentu valdība ir sagatavojusi), kas aizvietotu ES direktīvu 2012/27/ES, tostarp attiecībā uz EE pienākumu shēmas ieviešanu. Pastāv nenoteiktība arī attiecībā uz ierosinātā valsts energoefektivitātes fonda izveidi, kas paredzēts ēku renovācijas finansēšanai. Kaut arī jau ir gūti zināmi panākumi, ieviešot EE pasākumus ēkās, līdz šim tikai 2 procenti daudzdzīvokļu dzīvojamā ēku ir renovācija, un ēku sektorā joprojām pastāv ievērojams EE ietaupījuma

potenciāls. Saistībā ar augsto energoietilpību transporta nozarē ir jāpastiprina centieni EE veicināšanai transporta jomā.

Tiek ziņots, ka valdība strādā pie jauna energoefektivitātes likuma, kurā tiek transponēta ES direktīva 2012/27/ES, tostarp EE saistības, enerģijas ietaupījuma noteikšana, lai sekotu valsts noteikto mērķu izpildei, EE uzraudzības procedūras. Nākamais valsts energoefektivitātes rīcības plāns ir jāpieņem 2017. gadā un ir arī jāziņo par panākto virzību iepriekšējā rīcības plānā (2014. gadā) noteikto mērķu sasniegšanā.

2. Privātā sektora konkurētspējas uzlabošana

Elektroniskās komunikācijas/telekomunikācijas

Elektronisko sakaru nozari regulē galvenokārt 2004. gadā pieņemtais pamata Elektronisko sakaru likums ar tā grozījumiem un papildinājumiem šo gadu laikā. Šis likums saskaņoja Latvijas tiesību aktus ar Eiropas Savienības (ES) tiesību aktiem, un to ietvēra pievienošanās process, ar kuru Latvija kļuva par ES dalībvalsti. Visjaunākie veiktie grozījumi atjaunināja Latvijas regulējumu ar 2009. gada regulējumu. Nozari regulē daudznozaru Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija (SPRK), tās darbību nosaka likums *Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem*. Satiksmes ministrija pārrauga sakaru politikas īstenošanu Latvijā.

Latvija ir ES dalībvalsts, kurā kopš 2003. gada elektronisko sakaru tirgus ir pilnībā liberalizēts. Kaut arī šī liberalizācija ir piesaistījusi konkurenci fiksēto tālruņa līniju tirgū, vēsturiski lielākais valstij piederošais uzņēmums Lattelecom turpina dominēt fiksēto līniju un platjoslas pakalpojumu nozarē. Konkurence tomēr ir veicinājusi ieguldījumus modernajās tehnoloģijās, no kurām galvenās ir šķiedras un kabeļu tehnoloģijas, bet liela daļa konkurences pārstāv alternatīvās platformas. 2014. gadā ir ES ziņojums par to, ka fiksētās platjoslas pārklājums aptvēra 92 procenti māju Latvijā (97 procenti ES), bet lauku apvidos 46 procenti; no kuriem nākamās paaudzes piekļuve bija pieejama 90 procenti māju (ES – 68 procenti). Mobilo sakaru nozarē darbojas trīs tīkla operatori - *LMT*, *Tele2* un *Bite*. 2014. gadā sāka darboties 4G LTE pakalpojumi, un visi trīs operatori sāka piedāvāt mūsdienīgus mobilo platjoslas pakalpojumus. Tomēr, neņemot vērā to, ka ir trīs mobilo sakaru operatori, *Lattelecom* un lielākajam mobilo sakaru operatoram *LMT* (kura daļa akciju pieder *Lattelecom*), pieder vairāk nekā 70 procenti tirgus.

Elektronisko sakaru jomai ir būtiska nozīme Latvijas ekonomikā, tā ir visu ekonomikas nozaru izaugsmes dzinējspēks un attīstības veicinātājs, kas pastāvīgi īsteno mainīgo ES regulējumu, kas ir būtisks līdzeklis, lai piesaistītu ieguldījumus, kas nepieciešami, lai ierīkotu nākamās paaudzes tehnoloģijas. Lai gan ERAB pašlaik neveic nekādus tiešus ieguldījumus elektronisko sakaru nozarē Latvijā, tomēr tā vēlas redzēt pārredzamu, ieguldījumiem draudzīgu un pilnībā ES atbilstošu normatīvo režīmu, kas tiek uzturēts kā līdzeklis, lai uzlabotu sektora pievilcību privātajiem investoriem un viņu ieguldījumu drošībai.

Tāpat kā citām ES valstīm, arī Latvijai ir turpmāki izaicinājumi – neatpalikt no ES regulējuma, kas nemitīgi attīstās, un nodrošināt tā efektīvu īstenošanu ES digitālās programmas ietvaros, jo īpaši, risinot savienojamības problēmas. Šajā sakarā atbalstu varētu sniegt valdības nesēn apstiprinātā Nākamās paaudzes platjoslas elektronisko sakaru tīkla attīstības koncepcija 2013.–2020. gadam. Kaut arī pieaugošajai konkurencei bezvadu piekļuves tehnoloģijās, galvenās no kurām ir ceturtās paaudzes mobilo sakaru tehnoloģijas,

vajadzētu virzīt sektora attīstību, būtu jācenšas tomēr nodrošināt lielāku konkurenci arī fiksēto tehnoloģiju sektorā.

Līguma izpilde/tiesu noslodze

Latvijas tiesu sistēmas sastāv no rajona (pilsētas) tiesām, kas 2013. gada reformu rezultātā kļuva par pirmās instances tiesām, apgabaltiesām un augstākajām tiesām. Neatkarīgā Satversmes tiesa izskata jauno tiesību aktu atbilstību Satversmei un izskata jautājumus par konstitucionālo atbilstību.

Nepastāv atsevišķas komerciālās tiesas, tomēr ar jauno šķīrējtiesu likumu, kas stājās spēkā 2015. gada janvārī, tiek ieviestas un veicinātas alternatīvas strīdu risināšanas metodes, un tā mērķis ir stiprināt nosacījumus šķīrējtiesas izveidei un šķīrējtiesnešu kvalifikācijas prasībām.¹³

Tiesu pašpārvaldi nodrošina Tieslietu padome, kuras sastāvā ir 15 locekļi (astoņi pastāvīgie un septiņi ievēlēti). Padomei ir pilnvaras piedalīties tiesu sistēmas stratēģijas izstrādē un pārraudzīt organizatoriskos jautājumus.¹⁴ Tiesnešus ieceļ Saeima pēc tieslietu ministra ieteikuma uz sākotnējo laikposmu, kas ir trīs gadi, ko pēc tam var pagarināt uz neierobežotu termiņu.¹⁵ Tiesnešu sākotnējo apmācību un kvalifikācijas celšanu veic Latvijas Tiesnešu mācību centrā.¹⁶

Tiesu sistēmas kvalitāte un efektivitāte pēdējos gados ir uzlabojusies, ko apliecina arī 2013.–2014. gada ERAB un Pasaules bankas uzņēmējdarbības vides un uzņēmumu veiktspējas pētījums. Iespēja iesniegt prasību elektroniski ir pieejama visās tiesās, un tiesu spriedumi ir pieejami tiešsaistē. 2013. gadā pieņemto tiesību aktu grozījumu mērķis ir stiprināt tiesu neatkarību pašiem uzticot pilnvaras nominēt, veicināt, un novērtēt tiesnešus tiesu sistēmā.¹⁷

Viena negācija, kas turpina pastāvēt tiesu sistēmā, ir pārlietu ilgaiss tiesvedības laiks, kas joprojām rada kavēšanos īpaši komercstrīdu izskatīšanā.¹⁸ Vēl ir jāīsteno grozījumi procesuālajos tiesību aktos, lai paātrinātu lietu iztiesāšanu, un tas pats attiecas uz jauno politiku tiesnešu izvērtēšanai. Var būt arī jānostiprina Tieslietu padomes nozīme.¹⁹

Latvijai ir jākoncentrējas uz turpmākiem tiesu sistēmas uzlabojumiem, lai paātrinātu tiesvedību.²⁰

Koncesijas/publiskā un privātā sektora partnerība (PPP)

Finanšu ministrija ir galvenā valsts pārvaldes institūcija, kas atbild par PPP politikas veidošanu un PPP projektu īstenošanas koordināciju. Ministru kabinets, ministrijas un pašvaldības ir vienas no tām iestādēm, kas ir atbildīgas par PPP projektu īstenošanu no

¹³ http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/cr2015_latvia_en.pdf

¹⁴ https://e-justice.europa.eu/content_judicial_systems_in_member_states-16-LV-en.do?clang=lv;http://at.gov.lv/en/the-board-of-justice/composition/

¹⁵ <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNTC/UNPAN018383.pdf;http://likumi.lv/doc.php?id=62847>

¹⁶ <http://www.ejtn.eu/About-us/Members/Latvia/>

¹⁷ http://www.sgi-network.org/docs/2014/country/SGI2014_Latvia.pdf

¹⁸ http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/cr2015_latvia_en.pdf

¹⁹ http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/cr2015_latvia_en.pdf

¹⁹ *ibid*

²⁰ <http://www.state.gov/documents/organization/229134.pdf>

publiskā sektora puses. Latvijas Ministru kabinets un Finanšu ministrija diezgan aktīvi iesaistās PPP mērķu un politikas nostādņu noteikšanā, piemēram, pamatnostādnes publiskā un privātā sektora partnerības veicināšanā, norādot valdības politiku, pamatprincipus, mērķus un prioritātes PPP veicināšanai. Finanšu ministrija vada tīmekļa vietni, kas paredzēta PPP.

2009. gadā pieņemtais Publiskās un privātās partnerības likums (PPP likums) kopā ar grozījumiem ir detalizēts, mūsdienīgs un samērā visaptverošs tiesību akts, kas nosaka PPP veidu – ar koncesiju un bez tās. Tas regulē gan līgumiskos un institucionālos PPP veidus.

PPP likums atbilstoši ES tiesību aktiem regulē koncesiju piešķiršanas procedūru, tostarp kandidātu atlasi un uzvarētāja noteikšanas kārtību, nosaka struktūras, kas piedalās, izstrādā projekta nolīgumu un izklāsta noteikumus par koncesijas izbeigšanu, kā arī kompensāciju. Tas arī paredz detalizētus un varbūt pārāk sarežģītus uzraudzības noteikumus, iesaistot diezgan daudz personu. Saskaņā ar PPP likumu Finanšu ministrija, Iepirkumu uzraudzības birojs un uzraudzības institūcija (pašlaik - Centrālā finanšu un līgumu aģentūra, kas ir Finanšu ministrijas pakļautībā) uzrauga visu publiskās un privātās partnerības procesu.

Diemžēl PPP likums neparedz šķīrējtiesas iespēju, nemaz nerunājot par starptautisko šķīrējtiesu, par kuru tomēr vēl var diskutēt atbilstoši starptautiskajiem nolīgumiem. Saskaņā ar PPP likumu strīdus izskata Iepirkumu uzraudzības biroja izveidota iesniegumu izskatīšanas komisija. Šādus nolēmumus var pārsūdzēt tikai tiesā. Vēl kāda joma, kur būtu iespējami uzlabojumi, ir noteikumi attiecībā uz nodrošinājuma tiesībām, kas ir pieminētas, bet būtu izskatāmas plašāk un sīkāk. Piemēram, būtu jāatceļ pašreizējie īpašumu veidu ierobežojumi, uz ko attiecas nodrošinājuma tiesības, un jāpaplašina nodrošinājuma noteikumi.